

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Pro a proti ústavní výchovy a pěstounské péče a názor
veřejnosti na tuto problematiku

Bakalářská práce

Dorota Skokanová

Katedra pedagogiky a psychologie

Vedoucí: RNDr. Mgr. Ivana Čihánková

Obor: Pastorační a sociální práce

Kód studijního oboru: 6141R030

2016

Prohlašuji, že jsem tuto písemnou bakalářskou práci s názvem Pro a proti ústavní výchovy a pěstounské péče a její vliv na následné sociální vztahy napsala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti ke studijním účelům. V Praze dne 3. června 2016, Dorota Skokanová.

Anotace

Bakalářská práce se ve své teoretické části zabývá pozitivy a negativy pěstounské péče a ústavní péče. Vymezuje základní pojmy, shrnuje problematiku náhradní rodinné péče, její formy, výhody a nevýhody a dále její vliv na vývoj dětí. Dále se zabývá pohledem veřejnosti na tuto problematiku skrze odborné výzkumy. V praktické části je pak zameřena na veřejné mínění a názor na náhradní rodinnou péči skrze výzkumné šetření.

Klíčová slova

Děti, dětský domov, náhradní rodinná výchova, pěstounská péče, ústavní péče, veřejnost, veřejné mínění.

Annotation

Bachelors project focuses in its theoretical part on positive and negative sides of foster care. Defines basic terms, sums up issue of substitute for family care, its forms, positives and negatives and its impact on childrens growth. Also it deals with public view and opinion on the matter through research survey.

Key Words

Children, foster care, surrounding surrogacy, institutional care, public opinion, children's Home.

Obsah

ÚVOD.....	7
TEORETICKÁ ČÁST.....	8
1 VYMEZENÍ POJMŮ.....	8
1.1 Rodina.....	8
1.2 Náhradní rodina.....	9
1.3 Náhradní péče.....	9
2 PĚSTOUNSKÁ PÉČE.....	10
2.1 Historie pěstounské péče.....	10
2.1.1 Pěstounská péče v Čechách.....	11
2.2 Zakotvení v zákonech.....	12
2.3 Pěstounská péče na přechodnou dobu.....	13
2.4 Zprostředkování pěstounské péče.....	14
3 ÚSTAVNÍ VÝCHOVA.....	15
3.1 První pražský nalezinec.....	15
3.2 Druhy zařízení ústavní výchovy.....	17
4 SROVNÁNÍ PĚSTOUNSKÉ A ÚSTAVNÍ PÉČE.....	19
4.1 Statistika umíst'ování dětí do náhradní péče.....	20
4.2 Pozitiva a negativa pěstounské péče.....	21
4.3 Pozitiva a negativa ústavní výchovy.....	23
4.3.1 Psychická deprivace.....	23
4.3.2 Nízká úroveň vzdělání a kriminalita dětí z ústavní péče.....	24
4.4 Studie vlivu náhradní výchovy na život dětí.....	25
5 Názor veřejnosti na náhradní rodinnou výchovu.....	28
5.1 Výzkumy této problematiky v rámci bakalářských a diplomových prací.....	29
5.2 Mýty o náhradní rodinné výchově.....	31
6 Statistika umíst'ování dětí do náhradní rodinné péče.....	34

PRAKTICKÁ ČÁST	35
METODIKA.....	35
VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	37
ZÁVĚR.....	57
KNIŽNÍ ZDROJE	59
INTERNETOVÉ ZDROJE	61

ÚVOD

Jako téma své bakalářské práce jsem „Pro a proti ústavní výchovy a pěstounské péče a názor veřejnosti na tuto problematiku“. Rozdělila jsem práci na teoretickou část, kde seznamuji s ústavní a pěstounskou péčí a jejími pozitivy a negativy. Zabývám se nejprve základními pojmy a poté teorií náhradní rodinné péče a ústavní výchovy. Dále se zaměřuji na pozitiva a negativa jednotlivých forem náhradní rodinné péče a vlivem této výchovy na děti v ní žijící. Dále se zaměřuji na již vzniklé výzkumy týkající se pohledu veřejnosti na tuto problematiku. Zabývám se výzkumy jak odborníků, tak výzkumy vytvářenými v rámci různých bakalářských či diplomových prací. V praktické části jsem si zvolila kvantitativní metodu prostřednictvím dotazníku, kdy jsem kladla otázky směřující k potvrzení nebo vyvrácení stanovených hypotéz.

Jako hlavní cíl této bakalářské práce jsme si stanovila „Jaký má názor veřejnost na tuto problematiku.“ Snažila jsem se danou problematiku přiblížit, jelikož se domnívám, že veřejnost není zcela znalá této problematiky a mohou mezi lidmi přetrvávat určité předsudky nebo dokonce mýty týkající se ústavní výchovy nebo pěstounské péče.

TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ POJMŮ

Rodina jako základ státu je již dlouho používané a známé klišé. Jako definice je to však nedostačující. Je proto třeba si vymezit pár základních pojmů, které se v této práci budou často objevovat.

1.1 Rodina

Pojem „rodina“ je definován několika způsoby. Může být definován z pohledu různých vědních disciplín, jako jsou právo, psychologie či demografie, nebo na základě různých rolí.

„Je to společenská skupina spojená manželstvím nebo pokrevními vztahy a odpovědností a vzájemnou pomocí.“¹ Ve slovníku je také uvedeno, že existuje hned několik druhů rodin. Rodina může být nukleární, což je ta, která zahrnuje pouze rodiče a jejich děti, rodina širší, do které spadají i prarodiče, strýcové, tety, sestřenice a bratřenci, dále může být rodina málopočetná, nebo naopak vícečetná, kde je tři a více dětí. Definici Hartla a Hartlové ještě rozšiřuje Sekot: *„Rodina je soubor lidí spojených krví, manželstvím, adopcí a sdílející zodpovědnost za reprodukci a péči o členy společnosti, zabezpečení biologického přežívání, citového a rozumového vývoje a místa společenské kontroly v procesu socializace.“²*

Jedním z odborníků, který se zabývá rodinnou, je Matějček. Ten rodinu vnímá jako určitý systém společnosti, do kterého spadají nejen její členové, ale i jejich vztahy. *„Prvky systému rodina jsou lidé ve vzájemných vztazích a interakcích. Chování každého člena rodiny ovlivňuje všechny ostatní. Subsystémy v rodině mohou být různé, např. prarodiče a naopak otec a syn. Důležité je, že porucha v jednom subsystému se projeví v ostatních subsystémech. Rodina je ve vztahu s kamarády, příbuznými aj., ti ji ovlivňují, působí na ni. Rodina je dále zapojena do institucí, jako je škola, zdravotnictví, služby, škola. Rodina se řídí různými normami, hodnotami, zákony a ty mají pak celospolečenský dopad.“³*

¹ HARTL, P., HARTLOVÁ, H. (2000). *Psychologický slovník*. Praha: Portál, str. 512

² SEKOT, Aleš. *Sociologie v kostce*. 1. vyd. Brno: Paido, 2004. s 201. ISBN 80-7315-077-8

³ MATĚJČEK, Zdeněk. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. s 34-35. ISBN 80-04-25236-2

1.2 Náhradní rodina

Tak jako rodina, má i náhradní rodina několik definic. Setkáváme se však spíše s pojmy „náhradní rodinná péče“ a „náhradní výchovná péče“. *„Pod těmito pojmy můžeme chápat veškeré jiné dočasné či trvalé způsoby péče o dítě, než je výchova v rodině biologických rodičů. Jedná se především o děti, které nemohou být z nejrůznějších důvodů ve vlastní rodině vychovávány. Podmnožinou tohoto zastřešujícího pojmu jsou dále náhradní péče rodinná a náhradní péče ústavní.“*⁴ Ve Slovníku sociální práce Matoušek (2008) také zmiňuje, že kromě těchto dvou forem se můžeme setkat ještě s takzvanou rodinou profesionální. Jde o rodinu, kam jsou děti umístovány na základě smlouvy, ve které se upřesňují práva i povinnosti náhradních rodičů směrem k dítěti. V České republice je tato forma známa spíše pod pojmem „pěstounská péče na přechodnou dobu“.

U všech těchto forem je společným znakem fakt, že dítě není vychováváno svými biologickými rodiči, a je o něj státem postaráno tak, aby nezůstalo na ulici, nebo v nefunkční rodině. Jak uvádí Matějček *„Všem formám náhradní péče je jedna základní charakteristika společná – dítě je vychováváno lidmi, jimž se nenarodilo. Genetickým vkladem do života je vybavili cizí a zpravidla docela neznámí lidé.“*⁵

1.3 Náhradní péče

V momentě, kdy není možné, aby dítě vyrůstalo ve své vlastní biologické rodině, umísťuje se do náhradní výchovné péče. Zde se upřednostňuje náhradní rodinná výchova před ústavní výchovou.

„Náhradní výchova je uskutečňována formou:

- *náhradní rodinné péče (tzv. péče jiné osoby, osvojení neboli adopce, pěstounská péče, pěstounská péče na přechodnou dobu, poručnictví);*
- *ústavní péče (zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, kojenecké ústavy, dětské domovy pro děti do tří let věku, dětská centra, diagnostické ústavy, dětské domovy, dětské domovy se školou, výchovné ústavy, domovy pro osoby se zdravotním postižením).*

⁴ SMUTKOVÁ, Lucie. *Sociální práce s rodinou*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. s. 47. ISBN 978-80-7041-069-1

⁵ MATĚJČEK, Zdeněk a kol. *Náhradní rodinná péče: Průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. s 45. ISBN 80-7178-304-8

Náhradní rodinná péče (dále jen NRP) – péče o dítě, které je vychovááno jinými osobami než biologickými rodiči v prostředí, které se nejvíce podobá životu v přirozené rodině.

- *svěření dítěte do péče jiné osoby;*
- *pěstounská péče;*
- *pěstounská péče na přechodnou dobu;*
- *osvojení;*
- *poručenství (s osobní péčí).“⁶*

2 PĚSTOUNSKÁ PÉČE

Pěstounská péče má v systému Náhradní rodinné péče (dále jen NRP) nenahraditelné místo, ale i tak se můžeme setkat s mnoha pozitivy i negativy. Často bývá pěstounům vytýkáno, že jsou pěstouny pouze kvůli penězům, nikoliv kvůli dětem. Někomu se může zase zdát, že není vhodné umísťovat děti do pěstounské péče na přechodnou dobu, neboť to není přirozené. Je však lepší dítě umístit do domova? Když zde nemusí mít takovou podporu „rodiny“, nebo se zde může setkávat s patologickými jevy?

„Pěstounská péče je podle občanského zákoníku forma náhradní rodinné péče, při které pěstoun o dítě osobně pečuje a je zodpovědný za jeho výchovu. Z právního hlediska ale mezi pěstounem a dítětem nevzniká takový poměr, jaký je mezi rodiči a dítětem, tak jak je tomu v případě osvojení. Pěstoun má právo zastupovat dítě a spravovat jeho záležitosti jen v běžných věcech a nemá vyživovací povinnost k dítěti. K výkonu mimořádných záležitostí (např. vyřízení cestovního dokladu) musí požádat o souhlas zákonného zástupce dítěte, případně soud. Pokud je pěstoun přesvědčen o rozporu mezi zájmem dítěte a rozhodnutím jeho zákonného zástupce, může se domáhat rozhodnutí soudu.“⁷

2.1 Historie pěstounské péče

Již ve starověkých mýtech se setkáváme s opuštěnými či nechtěnými dětmi. Například Romulus a Remus, zakladatelé Říma takovými dětmi byli. Je tedy jasné, že tento problém sahá již do dávné historie.

⁶ Základní pojmy. Adopce.com [online]. 2010 [cit. 2016-05-25]. Dostupné z: <http://www.adopce.com/informace/zakladni-pojmy/>

⁷ Pěstounská péče. Adopce.com [online]. 2010 [cit. 2016-05-25]. Dostupné z: <http://www.adopce.com/pestounska-pece/zakladni-pojmy/>

Prvními pokusy o řešení těchto sociálních problémů týkajících se nechtěných dětí byli takzvané nalezince. Často zde však bylo mnoho problémů od vysoké úmrtnosti dětí, nesouhlasu veřejnosti až po problémy s financováním a proto se velmi často zavíraly.⁸

Nalezince jako takové byli ale spíše institucí, ze které vzešla adopce. Jako o předchůdci pěstounské péče se hovoří o kojných. Ty se objevovaly již ve starověkém Římě a Řecku a působily až do osvícenství. Tyto kojné byly za svou práci placeny a vychovávaly děti na venkově po dobu šesti let. Funkce kojných tak plynule přešla v pěstounskou péči.⁹

Již v té době musely kojné splňovat určité požadavky, a to podstoupit lékařskou prohlídku, kojná měla být „poněkud majetná“, a doložit vysvědčením, že je mravně zachovalá. Bohužel realita byla jiná, a tuto práci vykonávaly většinou chudé ženy, které již měly několik svých dětí právě kvůli výdělku. Zapláceno dostávaly v momentě, kdy bylo potvrzeno, že jim svěřené dítě stále žije. I přes to, že se s dětmi velmi často nezacházelo příliš dobře, vznikal mezi kojnou a dětmi citový vztah. V šestém roce však bylo dítě většinou vráceno do ústavu, domovské obce či kláštera.¹⁰

2.1.1 Pěstounská péče v Čechách

Základy pěstounské péče v Čechách byly položeny již v letech bývalého Rakouska – Uherska. Tehdy vznikla střediska Okresní péče o mládež, jejichž cílem byla péče o osiřelé a opuštěné děti.¹¹

„V období první republiky zaujímala pěstounská péče v naší společnosti významné místo. Pěstounská péče se dělila na čtyři typy:

- *Nalezenecká pěstounská péče, která byla určena dětem pocházejícím ze sirotčinců a nalezinců. Po dosažení určitého věku se dítě vracelo zpět do ústavu.*
- *Pěstounská péče, která byla řízená Okresními péčemi o mládež. Pěstouni o opuštěné děti pečovali zdarma nebo za plat.*
- *Pěstounská péče na koloniích zakládaná v blízkém okolí, kde se rodiny staraly o jim svěřené děti.*

⁸ BUBLEOVÁ, V. *Historický vývoj péče o opuštěné děti*. Náhradní rodinná péče, 2000, č. 1, s. 46.

⁹ Ref. MATEJČEK, Z. 1999, s. 25-26

¹⁰ Ref. MATEJČEK, Z. 1999, s. 26-27

¹¹ Ref. BUBLEOVÁ, V., 2000, s. 49-50

- *Pěstounské péče na základě dohody soukromoprávního typu mezi pěstouny a rodiči. Tento typ pěstounské péče se pozvolně přeměnil na svěřování dětí příbuzným.* ¹²

Po druhé světové válce se však tento dobře vybudovaný systém rozpadl, a byla upřednostňována ústavní výchova. V roce 1950 byla dokonce pěstounská péče úplně zrušena a návratu se dočkala až v roce 1973, kdy byl přijat zákon č. 50/1973 Sb., o pěstounské péči, který byl později nahrazen zákonem 359/1999 Sb., o sociálně- právní ochraně dětí.¹³

2.2 Zakotvení v zákonech

Pěstounská péče je spravována několika zákony. Hlavním zákonem je zákon č.1/1993 Sb., Ústava České republiky. Článek 4 hovoří o tom, že „Základní práva a svobody jsou pod ochranou soudní moci“. (ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky) Dalším prvkem ústavního pořádku je Listina základních práv a svobod. Článek 32 ustanovuje, že rodina a rodičovství jsou pod ochranou zákona, kdy je zajištěna zvláštní ochrana dětí a mládeže.(usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listina základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky). Podstatnou listinou je i Úmluva o právech dítěte. Která je zveřejněna ve sbírce zákonů pod č. 104/1991 Sb. Článek 3 nás informuje o tom, že „*Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány*“ ¹⁴

Pro pěstounskou péči je zcela podstatný zákon č. 359/1999Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

Pěstounská péče je typ náhradní rodinné péče, která je dozorována státem. Zajišťuje dětem vhodného pěstouna a ten získává finanční odměnu, že pečuje o dítě.¹⁵

V zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 958 je obsaženo toto: „*Nemá-li možnost pečovat ani jeden z rodičů o dítě, má soud možnost umístit dítě do pěstounské péče. Pěstounská péče je upřednostňována před ústavní péčí.*“ ¹⁶

¹² LUXOVÁ, Mgr. Lucie. Historický exkurz do právní úpravy pěstounské péče. *Epravo.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-05-26]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/historicky-exkurz-do-pravni-uprav-y-pestounske-pece-95911.html>

¹³ Ref. LUXOVÁ, Mgr. Lucie, 2015

¹⁴ sdělení č. 104/1991Sb., Úmluva o právech dítěte.

¹⁵ KOLUCHOVÁ, Jarmila, MATĚJČEK, Zdeněk (ed.). *Osvojení a pěstounská péče*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-637-3.

¹⁶ zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Do pěstounské péče jsou umístěny děti, které mají své rodiče, kteří se nedokážou o své děti postarat anebo nemají zájem o výchovu svých dětí. Většinou se jedná o děti, u kterých je velký problém s osvojením z důvodů např. vyššího věku, rodiče nesouhlasí s osvojením, nebo mají sourozence, nebo děti s psychickými či tělesnými poruchami.¹⁷

Dítě, které je umístěno do pěstounské péče, je svěřeno do péče fyzické osoby nebo manželů, kdy je předpokladem zájem o dítě. §962, zákona č. 89/2012Sb., občanský zákoník hovoří o tom, že pěstoun se musí zaručit svědomitou péčí, musí bydlet na území naší republiky, souhlasí s umístěním dítěte do pěstounské péče. Pokud se dítěte ujme příbuzný dítěte, má přednost před ostatními¹⁸

Pěstoun zastupuje dítě pouze v obvyklých věcech, pokud nastane situace jako je plánovaný operační výkon, nebo výběr povolání, musí pěstoun požádat o souhlas zákonného zástupce dítěte.

Došlo-li k umístění dítěte do pěstounské péče, je nezbytné zabezpečit kontakt s biologickými rodiči, není-li stanoveno soudem jinak. Dojde-li k umístění do pěstounské péče dítěte, které již situaci vnímá a dokáže ji chápat, je nutné znát i jeho vyjádření.¹⁹

Výnosem soudu vzniká pěstounská péče a je ukončena pokud dítě dovršilo 18 let nebo pokud stále studuje a připravuje se na své budoucí povolání, jedná se o dovršení věku 26 let. Pouze v ojedinělých případech může soud anulovat pěstounskou péči.

2.3 Pěstounská péče na přechodnou dobu

Profesionální pěstounská péče, je jinými slovy nazývána organizace pěstounské péče na přechodné období. Tato organizace tvoří prvek českého právního řádu od 1. 6. 2006, ale v praxi se delší období nevyužíval. Novelou zákona se změnila situace o právní ochraně dětí, která nabyla platnosti od 1. 1. 2013.²⁰

Podstatným významem pěstounské péče na dobu přechodnou je získání času na rozmyšlenou pro rodiče, kteří se nacházejí v tíživé situaci. Tento čas rodičům slouží k vyřešení mimořádných situací a to buď zabezpečení podmínek pro výchovu dítěte, nebo aby bylo možné vyhledat přijatelnou a ustálenou rodinu.

¹⁷ BUBLEOVÁ, Věduna; BENEŠOVÁ, Lucie. Hledáme nové rodiče. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2001. 24 s.

¹⁸ Ref. MATĚJČEK, Z., 1999

¹⁹ KOLUCHOVÁ, Jarmila, MATĚJČEK, Zdeněk (ed.). *Osvojení a pěstounská péče*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-637-3.

²⁰ BUBLEOVÁ, Věduna. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 3., přeprac. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014. ISBN 978-80-87455-19-7.

Je poskytována bezprostřední pomoc dětem nacházejících se v nebezpečí. § 27a zákon o SPOD hovoří o tom, že lze umístit dítě do pěstounské péče na období přechodné na podkladě podnětu orgánu sociálně právní ochrany dětí na:

- období, kdy nemohou rodiče (rodič) z vážných důvodů dítě vychovávat
- období, po jehož uplynutí má možnost matka dát souhlas k osvojení nebo ho zrušit
- období do získání právní moci usnesení soudu o tom, že není nutný souhlas rodičů²¹

Pěstounská péče na přechodnou dobu trvá maximálně 12 měsíců. Pokud je přidělen do pěstounské rodiny i sourozenec dítěte, v tomto případě je pěstounská péče prodloužena o dobu, kdy byl sourozenec umístěn.²²

Jedinec, který chce vykonávat pěstounskou péči na dobu přechodnou, musí být připraven poskytovat tento typ péče, podstatný je profesionální postoj a zralost.

2.4 Zprostředkování pěstounské péče

Pěstounské péči předchází usnesení soudu o umístění dítěte do pěstounské péče. Zajišťuje dětem i uchazečům, nezbytnou právní oporu.(Ministerstvo práce a sociálních věcí).

Pěstounskou péči zprostředkovávají instituce sociálně-právní ochrany dětí, jež jsou definovány v §4 odst. 1 zákona o SPOD (orgány sociálně-právní ochrany dětí v České republice).

Zprostředkování pěstounské péče je obsaženo v §19a zákona o SPOD:

- spočívá ve vyhledávání dětí, u kterých je nutné zabezpečit náhradní rodinnou péči prostřednictvím osvojení či pěstounské péče
- spočívá ve vyhledání jedinců vyhovujících se stát osvojiteli nebo pěstouny
- spočívá ve vzdělávání osob, které jsou vhodné pro umístění dětí do rodiny²³

Rozhodne-li se fyzická osoba stát pěstounem, předloží žádost o zařazení do evidence u kompetentního obecního úřadu s rozšířenou působností. Taková instituce se účastní při hledání dětí, které jsou vhodné pro náhradní rodinnou péči ale i pěstounů. Zabezpečuje

²¹ zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí.

²² Ref. BUBLEOVÁ, Věduna a kol. (2014)

²³ zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí

dokumenty nezbytné k spisové dokumentaci dětí a žadatelů (§21 odst. 4 a5 zákona o SPOD) a jejich kopie posléze předává Krajskému úřadu.

Podle spisových písemností a odborného vyhodnocení vydá Krajský úřad rozhodnutí o zaevidování žadatelů o pěstounskou péči, opačně může žádost z vážných důvodů zamítnout. Zjistí-li krajský úřad, že se nachází v evidenci osoba vhodná pro dítě, je kontaktován žadatel.²⁴

3 ÚSTAVNÍ VÝCHOVA

Ústavní výchova je opatření, které nařizuje soud, a to v případě, že je výchova dětí vážně ohrožena či narušena a žádná jiná výchovná opatření nezajistila nápravu. Dalším důvodem pro rozhodnutí o ústavní výchově jsou případy, kdy se z jiných závažných důvodů nemohou o výchovu dítěte postarat rodiče.

„Je to opatření navržené orgánem sociálně-právní ochrany dětí a schválené soudem. Uplatňuje se v případech, kdy rodina o dítě není schopna nebo ochotna náležitě pečovat a výchovu dítěte nelze zajistit jiným přiměřeným způsobem. Před nařízením ústavní výchovy je soud povinen zkoumat, zda výchovu dítěte nelze zajistit náhradní rodinnou péčí nebo péčí v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.“²⁵

3.1 První pražský nalezinec

Pokud hovoříme o historii ústavní výchovy, nesmíme zapomenout zmínit první Pražský nalezinec, který byl celkem unikátní na svou dobu. Nejdříve jako nalezinec fungoval Vlašský špitál, dnes bychom ho, spíše než nalezinec, nazvali kojeneckým ústavem.

„V Praze bylo zvykem neumísťovat kojence a starší děti v jednom ústavu. Praha totiž měla nalezinec – jeden z nejstarších v Evropě – a do něho byli přijímáni pouze novorozenci a kojenci do stáří 1 roku. Jednalo se o děti odložené, sirotky, nebo o děti tajně porozené v porodnici spojené s nalezincem. Většinou to tedy byly děti zdravé, ovšem vzhledem tehdejšímu nulovému znalostem o šíření přenosných nemocí byla v nalezinci vysoká úmrtnost. Starší děti tam přijímány být nesměly, v případě potřeby byly léčeny spolu s dospělými. Ani výuka lékařství nebrala příliš v úvahu rozdílnost dětských a dospělých pacientů. Až 22. února 1821 vyšel dekret upravující výuku dětského lékařství (a psychiatrie). To se i nadále

²⁴ NOVOTNÝ, Petr. *Nový občanský zákoník*. 1. vyd. Praha: Grada, 2014. Právo pro každého (Grada). ISBN 978-80-247-5167-2.

²⁵ MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce: Přepřacované vydání*. 2. Praha: Portál, 2008, s. 240. ISBN 978-80-7367-368-0.

*přednášelo v rámci tzv. speciální terapie vnitřních nemocí, ale jeho klinická výuka se měla nově konat odděleně v nalezinci.*²⁶

V roce 1789 proběhla reforma veřejného zdravotnictví, a v rámci ní Josef II. Vlašský špitál zrušil. Instituce nalezince a porodnice byla přestěhována ke kostelu sv. Apolináře.²⁷

Byla zde poskytována základní péče matkám, které se rozhodli, že se dítěte vzdají a hned po porodu ho zanechají v nalezinci. Takovýto přístup zachraňoval velké množství dětí, které by jinak, jako nechtěné, jejich matky pravděpodobně usmrtily.²⁸

Jak porodnici, tak nalezinec řídilo České gubernium, což byla obdoba dnešního OSPODu, neboť rozhodovalo o umístování dětí do ústavní péče. V roce 1875 byla vybudována nová porodnice, která je provozována dodnes. O něco později byl vybudován i nový nalezinec.²⁹

Do nalezinců se dostávaly děti z několika důvodů. Buď šlo o děti, které se narodily v jiných ústavních zařízeních, děti svobodných matek, ale i děti nalezené na ulici – od nich pochází název „nalezinec“. V určitých případech bylo možné umístit do nalezince i děti manželské, pokud se jejich rodiče nacházeli ve špatné situaci.³⁰

Umístování dětí do nalezinců nebylo vždy zdarma. Výše poplatku se určovala podle toho, do jaké třídy rodička patří. Zaplacením poplatku se matka vzdala svých rodičovských práv a povinností.³¹ I přes to, že některých matek se poplatky netýkaly, bylo na první místo staveno vždy dítě. Proto o něj bylo, bez ohledu na morálku matky, vždy postaráno. Nalezinec nesloužil jako dnešní dětské domovy, ale pouze jako dočasné řešení. Během pobytu dítěte byl hledán vhodný pěstoun. Jakmile se našel, dítě automaticky odcházelo do nové rodiny. Již v té době bylo ošetřeno soukromí nové rodiny, a tak pokud měla matka zájem o informace o svém dítěti, mohla se k nim dostat pouze přes tzv. výstrižný lístek, který sloužil jako identifikace konkrétního dítěte.³²

²⁶ Nalezinec Vlašský špitál. *Www.fnmotol.cz* [online]. Praha, 2012 [cit. 2016-05-31]. Dostupné z: <http://www.fnmotol.cz/o-nas/historie-a-soucasnost/nalezinec-vlassky-spital/>

²⁷ Nalezinec u Apolináře. *Www.fnmotol.cz* [online]. Praha, 2012 [cit. 2016-05-31]. Dostupné z: <http://www.fnmotol.cz/o-nas/historie-a-soucasnost/nalezinec-u-apolinare/>

²⁸ Ref. HALÍŘOVÁ, Martina, 2012, s. 117

²⁹ Ref. HALÍŘOVÁ, Martina, 2012, s. 120

³⁰ Ref. HALÍŘOVÁ, Martina, 2012, s. 122

³¹ Ref. HALÍŘOVÁ, Martina, 2012, s. 121

³² Ref. HALÍŘOVÁ, Martina, 2012, s. 127

3.2 Druhy zařízení ústavní výchovy

Tato kapitola přibližuje jednotlivá zařízení, která v České republice poskytují ústavní výchovu dětem.

Kojenecký ústav

„Zařízení pro nejmenší děti (od narození do jednoho roku), které nemají možnost vyrůstat v rodině. V ČR patří do rezortu zdravotnictví. Jeho vedoucím je lékař a vychovateli v něm jsou zdravotní sestry. Kojenecký ústav má za úkol poskytovat dětem základní péči, zajišťovat jejich sociálně-právní situaci v případě nezájmu rodičů ve spolupráci s oddělením sociálně-právní ochrany dětí zprostředkovat vhodný typ další výchovné péče... Děti vyrůstající v kojeneckém ústavě jsou ohrožené deprivací.“³³

Téměř polovina dětí přichází do kojeneckých ústavů rovnou z porodnic na přání rodičů, kdy převažují důvody rázu sociálního. V kojeneckých ústavech převládají zejména romské děti. U takto malých dětí většinou dochází k adopci dítěte, návratu do biologické rodiny nebo je směřováno do ostatních ústavních zařízení.³⁴

Diagnostický ústav

Diagnostický ústav je místem, kam přicházejí všechny děti se soudem nařízenou ústavní výchovou či ochranou výchovou. Jedná se o děti od tří do osmnácti let věku.³⁵

„Do diagnostického ústavu může být dítě umístěno i na žádost rodičů nebo jiných osob odpovědných za jeho výchovu. Tyto děti mají být během dvou měsíců komplexně vyšetřeny a má být navržena další vhodná péče, což je nejčastěji dětský domov nebo výchovný ústav.“³⁶

Diagnostické ústavy patří do oboru působnosti ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Jsou usměrňovány zákonem o provozování ústavní výchovy a zákonem o školských zařízeních.

³³ MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce: Přepřacované vydání*. 2. Praha: Portál, 2008, s. 84. ISBN 978-80-7367-368-0.

³⁴ RICHTEROVÁ, Lucie (ed.). *Monitoring stavu sociálně-právní ochrany dětí do tří let věku umístěných do kojeneckých ústavů a dětských domovů*. 1. vyd. Praha: Český helsinský výbor, 1999, s. 10. ISBN 80-902393-8-2.

³⁵ Systém náhradní péče. *Www.sancedetem.cz* [online]. [cit. 2016-04-26]. Dostupné z: <http://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/dite-mimo-vlastni-rodinu/system-nahradni-pece.shtml>

³⁶ Ref. MATOUŠEK, Oldřich, 2008, s. 224

Dětský domov

Jedná se o „Zařízení pro děti, které nemají možnost vyrůstat v rodině, a to proto, že rodinu nemají, nebo proto, že rodina není schopna či ochotna se o ně starat. (tzv. sociální sirotci). V zemích našeho kulturního okruhu vysoce převažují sociální sirotci nad sirotky faktickými.“³⁷ Dětský domov zabezpečuje náhradní výchovu nezletilým dětem, které nemají těžké poruchy chování. Hlavním cílem dětských domovů je zajistit výchovnou, sociální a hmotnou péči dětem.³⁸

V dětských domovech jsou umístěny děti ve věku mezi 3 až 18 rokem života, pokud soustavně studují, mohou zde setrvat do 26 let.

Existují dětské domovy několika typů. Dětský domov (dále jen d. d.) pro děti do tří let plní stejnou funkci, jako kojenecký ústav, dále jsou d. d. internátního typu, zde je velký počet dětí stejného věku a vychovatelé se zde střídají na směny. Posledním druhem je dětský domov rodinného typu. Děti zde žijí v bytech, skupiny dětí jsou menší, věkově různorodější a vychovatelé se u nich tolik nestřídají. U dětí z tohoto typu d. d. je nižší výskyt sociální deprivace.³⁹

Dětský domov spravuje ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Dětský domov je podřízen zákonu o provozování ústavní výchovy, a zákonem o školských zařízeních.

Dětský domov se školou

Dětský domov se školou je taktéž zřizován ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy.

V tomto zařízení jsou umístěny děti se stanovenou ústavní výchovou nebo uloženou preventivní výchovou od 6 let do zakončení povinné školní docházky. V tomto zařízení jsou umístěny děti, které mají těžké poruchy chování. Děti umístěné v tomto zařízení navštěvují základní školu zřízenou při dětském domově. Jen v ojedinělých případech, mohou děti s dobrým chováním navštěvovat standartní základní školu.⁴⁰

Převládající problémy v dětských domovech se školou bývají narůstající počty dětí s výchovnými potížemi, které mají zkušenosti s trestnou činností, děti agresivní, které nerespektují autoritu.⁴¹

³⁷ Ref. MATOUŠEK, Oldřich, 2008, s. 44

³⁸ Ref. ŠVANCAR, Zdeněk a Jana BURIÁNOVÁ, 1988, s. 160

³⁹ Ref. MATOUŠEK, Oldřich, 2008, s. 44

⁴⁰ Ref. *Www.sancedetem.cz*

⁴¹ VOCILKA, Miroslav. *Dětské domovy v České republice: (charakteristika jednotlivých dětských domovů)*. Vyd. 1. Praha: Aula, 1999, s. 252. ISBN 80-902667-6-2.

Výchovný ústav

Dětské výchovné ústavy spravuje ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Jsou regulovány zákonem o provedení ústavní výchovy a zákonem o školních institucích. V těchto ústavech je postaráno o děti s těžkými poruchami chování, dále o děti, které mají velké potíže se vzděláváním, byla jim nařízena ústavní výchova nebo nařízena ochranná výchova.⁴²

Do výchovných ústavů jsou umisťovány děti s určenou ústavní výchovou ve věku 15 let a výš, v mimořádných situacích děti starší 12 let se zvláště závažnými poruchami chování.⁴³

Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

Specifický typ zařízení, který se vyskytuje na hranici mezi ústavní a pěstounskou péčí, patří pod ministerstvo práce a sociálních věcí.

„Poskytují rezidenční péči (ubytování, stravování a výchovu) dětem, jejichž výchova je vážně ohrožena. Nemají nahrazovat biologickou nebo jinou rodinu, pobyt dětí má být krátkodobý. Předpokládá se, že v nich bude péče poskytována dětem ohroženým syndromem týrání a zneužívání, resp. Dětem, jejichž jiná významná práva jsou bezprostředně ohrožena. Zákon nevyžaduje, aby tato zařízení byla v kontaktu s biologickou rodinou dítěte, případně s ní pracovala.“⁴⁴

4 SROVNÁNÍ PĚSTOUNSKÉ A ÚSTAVNÍ PÉČE

Případů, kdy jsou děti umisťovány do náhradní rodinné péče, je stále mnoho. Důvodů rodičů pro tento krok jsou různé, vždy jde o to, že se biologičtí rodiče nechtějí nebo nemohou o své děti postarat, ač už z důvodu psychické či fyzické invalidity, nemoci nebo dokonce smrti. Velmi časté jsou však i situace, kdy rodiče nezvládli výchovu dítěte z jiných důvodů, například kvůli opakované kriminální činnosti a následné vazbě, sklonům k patologickému jednání či dokonce příliš nízkému věku.

Je jisté, že má rodina obrovský vliv na vývoj dítěte, jak psychický, tak fyzický. V případě, že však dítě ve své rodině nemůže vyrůstat, je tento vliv na vývoj potlačen. Nabízí

⁴² Ref. ŠVANCAR, Zdeněk a Jana BURIÁNOVÁ, 1988, s. 171

⁴³ Ref. www.sancedetem.cz

⁴⁴ Ref. MATOUŠEK, Oldřich, 2008, s. 253

se nám tak otázka: Je v tomto směru lepší, zda dítě vyrůstá v pěstounské rodině, nebo v ústavním zařízení?

4.1 Statistika umíst'ování dětí do náhradní péče

*Přehled nejčastějších důvodů k zařazení dítěte do náhradní výchovné péče – od nejčastějších k méně častým:*⁴⁵

- nezvládnutá výchova
- zanedbávání, zneužívání a týrání dětí
- trestná činnost rodičů
- alkoholismus rodičů
- nízká sociální úroveň rodiny
- prostituce matky
- osiřeni

Příčiny k umíst'ování dětí do kojeneckých ústavů:

- 45 % ze sociálních důvodů
- 30 % ze zdravotních důvodů
- 25 % ze zdravotně-sociálních důvodů

Ze zdravotnických zařízení pak děti putují:

- téměř 50 % do své původní rodiny
- přibližně 28 % do adopce
- 8 % do pěstounské péče
- 10 % do dětského domova nebo do ústavu sociální péče, je-li dítě těžce zdravotně postiženo

V dětských domovech nejdéle přebývají děti starší třinácti let a děti romské.

⁴⁵ Ref. VOCILKA, Miroslav, 1999, s. 12

4.2 Pozitiva a negativa pěstounské péče

Je nezpochybnitelné, že nejlepším prostředím pro vývoj dítěte je fungující rodina. Ne každé dítě má však to štěstí, že takovou rodinu má. Pro každé dítě je ale lepší žít v dysfunkční rodině, než v dobré instituci. V případě pěstounských a profesionálních rodin to platí více, než u rodin biologických.⁴⁶ Pěstounská péče by měla mít vždy přednost před institucionální péčí, a měla by být více profesionalizována a podporována.⁴⁷

Velkým přínosem pěstounské péče, konkrétně pěstounské péče na dobu určitou, která je určena zejména dětem v nízkém věku, a nahrazuje tak kojenecké ústavy, je výrazný směřující k pozitivním změnám ve vývoji dítěte. Díky ní totiž dítě navazuje citové vazby k matce-pěstounce, což vede k ochraně dítěte před možnou deprivací, která hrozí dětem vrůstajícím v dětských domovech.⁴⁸

Víme, že základním kamenem života dítěte, které modelují jeho pozdější schopnosti, dovednosti a postoje, jsou první roky života. I přes nepříznivou zkušenost z raného dětství může být vliv korigován právě zkušenostmi z nové, náhradní rodiny. Aby se tak stalo, je potřeba dítě dostat do nové, fungující pěstounské rodiny co nejdříve.⁴⁹ Důraz je proto kladen na včasné umístění, čím starší děti jdou do pěstounské rodiny, tím větší je riziko problematického navázání vztahu s náhradními rodiči. Důkazem je i fakt, který uvádí Vágnerová, že ze skupiny dětí, které přišly do pěstounské péče do 6 měsíců věku, trpělo v jedenácti letech psychickými potížemi pouze 8 % z nich, namísto u dětí, které přišly do rodiny později, byl výsledek již 21 %.⁵⁰

Nesporným pozitivem pěstounské péče je vytvoření rodinného zázemí a obecně model rodiny jako takový, to může ústavní výchova zabezpečit jen opravdu velmi zřídka. V pěstounské péči většinou figuruje náhradní otec i matka, a také velmi často další sourozenci. Nestřídají se zde žádní vychovatelé a noční vychovatelky. I systém a pravidla jsou zde více podobná klasické rodině, než v ústavní výchově.

⁴⁶ ŠKOVIERA, A. *Nové dilemy profesionálních rodin*. In: Problémy současné rodiny a náhradní rodinná péče: sborník příspěvků z mezinárodní konference. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, Ústav pedagogiky a sociálních studií, 2009, s. 131-136. ISBN 978-80-7399-8

⁴⁷ TRUBAČOVÁ, K. *Reforma systému péče o ohrožené děti a novela zákona o sociálně- právní ochraně dětí*. In: Aktuální otázky péče o děti separované od rodičů. Brno: Triada, Poradenské centrum, o. s., 2011, s. 11-21. ISBN 978-80-260-1299-3.

⁴⁸ MATĚJČEK, Z., BUBLEOVÁ, V., KOVAŘÍK, J. *Pozdní následky psychické deprivace a subdeprivace*. Praha: Psychiatrické centrum Praha, 1997, s. 38.

⁴⁹ VÁGNEROVÁ, M. *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče o. s., 2012. ISBN 978-80-87455-14-2.

⁵⁰ Ref. VÁGNEROVÁ, M. 2012, s. 24

Dále jsou zde menší výrazně menší počty dětí, a tak má každý více soukromý. Snadnější je pro děti i odchod do běžného života, neboť s pěstounskými rodiči děti často udržují kontakt i nadále.

Pěstounská péče „*Je však (až na výjimky) mnohem vhodnější než umístění dítěte do ústavu. Dítě i nadále žije v rodinném prostředí. Získává přirozenou cestou dovednosti nezbytné pro jeho další samostatný život. Pěstouni jsou navíc povinni zajišťovat kontakt dítěte s jeho rodičem (pokud tento kontakt neomezí soud). Z pohledu náhradních rodičů jsou výhodou tohoto typu péče nároky, které pěstounům náleží (podpora ze strany různých typů služeb, dávky, odměna pěstouna).*“⁵¹

Nespornou výhodou má pěstounská péče pak pro některé konkrétní děti, a to pro:⁵²

- Děti se zdravotním postižením. U pěstounské péče jde o nejlepší spojení rodinné péče s patřičnou dávkou profesionálního pečovatelsví.
- Sourozenecké skupiny. Do pěstounské péče chodí častěji společně, na rozdíl od dětských domovů, kde se často stává, že jsou rozděleni například kvůli věku.

Stejně jako pozitiva, má i pěstounská péče svá úskalí. I když je pěstounská péče upřednostňována před péčí ústavní z mnoha důvodů, přináší s sebou i pár rizik.

Jedním z rizik pěstounské péče (konkrétně profesionální pěstounské péče) je možnost fixace dítěte na náhradní rodiče, a následná separační úzkost při odchodu do jiné náhradní rodinné péče. Je však otázkou, zda by nebyla citová deprivace z pobytu dítěte v kojeneckém ústavu závažnější, než možná úzkost z odloučení od náhradních rodičů.⁵³

Další nevýhodou, což ale může být v určitém případě i výhoda, je nepřerušovaný styk s biologickou rodinou. „*Určitým specifíkem (nelze to úplně označit za nevýhodu) je skutečnost, že dítě si i nadále s sebou nese svoji identitu, stýká se s rodiči a v okamžiku, kdy se poměry v rodině upraví, vrací se zpět do svého původního rodinného prostředí.*“⁵⁴

⁵¹ MACELA, PhDr. Miloslav. [online]. In: . 2013 [cit. 2016-06-02]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1148499747-sama-doma/213562220600049/chat/4119-phdr-miloslav-macela/>

⁵² Ref. MATEJČEK, Z. 1999,

⁵³ LANGMEIER, J., MATEJČEK, Z. Psychická deprivace v dětství. Praha: Karolinum, 2011, s. 71. ISBN 978-80-246-1983-5

⁵⁴ Ref. LANGMEIER, J., MATEJČEK, Z., 2011

člověkem.“ „Podívejte se na dnešní děti ve výchovných ústavech. Kolik z nich tam je proto, že nemají co jíst nebo co si obléct? Kolik z nich nemá rodiče? Jen pár. Co těmto dětem opravdu chybí, to je výchova.“²⁹

Je důležité uvědomit si, co náhradní výchova/náhradní péče dítěti poskytuje. Zejména pak, co by měla a co skutečně dítěti s MR nabízí. Jsou dětské domovy pouze poskytovatelem péče, nebo i výchovnou jednotkou? K vyřešení otázky, zda je poskytována spíše péče, nebo výchova nám mohou pomoci tyto otázky:

- *Co je smyslem výchovy? Kde je smysl péče?*
- *Může být výchova náhradní? A nejde více o náhradní péči než o náhradní výchovu?*
- *Je dětský domov opravdu domovem? Nebylo by lepší používat pojem ústavní výchova nebo rezidenční péče než pojem náhradní ústavní péče?*
- *Můžeme najít společného jmenovatele pro pěstounství a aktivity realizované v dětském domově a zastřešit je jedním pojmem? Je jim víc péče, nebo spíše výchova?*³⁰

Důležité je si uvědomit, jak výchovu chápeme. Pokud pro nás znamená rozvoj osobnosti jedince cílevědomou činností, jeho formování, předáváním znalostí, schopností, hodnot a vztahu k sobě samému a k sociálnímu okolí, pak je výchova jednoznačně důležitou součástí vývoje. Péče je naopak uspokojování základních potřeb, v tomto případě, nezaopatřených dětí. Jde primárně o to jim poskytnout bydlení, ošacení, stravu, zdravotní péči a jiné. Pojem péče je tedy zásadně na místě, mluvíme-li o péči vázanou na děti s MR, které by bez pomoci/asistence nebyli schopni zcela tyto potřeby naplnit. V dětském domově se tyto dva prvky snoubí. Je zde poskytována jak péče, tak výchova a na prvním místě je zde zajištění zájmů dítěte po všech stránkách, jeho rozvoj a příprava na zapojení se do normálního života.³¹

²⁹ Náhradní výchova, nebo náhradní péče? ŠKOVIERA, Albín. *Dilemata náhradní výchovy: [teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech]*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, s. 23. ISBN 978-80-7367-318-5.

³⁰ Ref. 23, s. 26

³¹ Ref. 23, s. 25-27

Deprivační syndrom se nejčastěji týká dětí, které jsou v dětském domově od útlého dětství, až po zletilost, tedy prakticky celé dětství. Vliv na vznik tohoto syndromu je například chlad, neosobnost a odstup jak z hlediska vybavení, tak ze strany personálu. Následky tohoto syndromu jsou tím závažnější a hůře odstranitelné, čím déle dítě v dětském domově pobývá a čím dříve do ústavní výchovy nastoupí.⁵⁹

„Ústavní výchova představuje zásadní ohrožení duševního a sociálního vývoje dětí a její negativní důsledky poznamenávají tyto děti jako skupinu až do dospělosti. Nejvýznamnější, rozhodující a nezastupitelný faktor pro nápravu psychické deprivace je kvalitní náhradní péče, a v tomto smyslu zejména kvalita náhradní rodinné péče. Ústavní výchova vede k opoždění v oblasti psychického, sociálního i somatického vývoje, z prognostického hlediska pak znamená výrazný handicap pro další uplatnění v dospělosti.“⁶⁰

4.3.2 Nízká úroveň vzdělání a kriminalita dětí z ústavní péče

Dalším problémem u dětí z ústavní péče je nízká úroveň vzdělání. Pouze 1,2 % dětí z dětských domovů ukončí své vzdělání maturitou, vysokou školu pak vystuduje již jen 0,3 % z nich. Takto tristní výsledky pak vedou k vyššímu riziku sociálně patologických jevů, jako jsou chudoba, kriminalita, nezaměstnanost a někdy až bezdomovectví.⁶¹

Podle výzkumu Ipsos je právě nízká vzdělanost velkým problémem dětí z dětských domovů, se kterým pak narážejí po opuštění dětského domova. Z výzkumu vyplývá, že většina dětí opouští domov s výučním listem, ale nemají tušení, co budou dál dělat. Až polovina dotazovaných dětí měla problém s nalezením bydlení a práce. Třetina z nich se pak potýkala s dluhy a čtvrtina dotázaných se po opuštění ústavní výchovy zapojila do krádeží a kriminality.⁶²

Důkazem, že institucionální péče má skutečně rapidní vliv na kriminalitu dětí zde vyrůstajících, jsou tyto tristní výsledky.“ *Během let 1995-2004 opustilo institucionální péči celkem 17 454 dětí. Celkově se trestné činnosti dopustilo 9751 dětí (tj. 56 %). Z celkového počtu dětí se před a během pobytu v institucionální péči dopustilo trestné činnosti pouze 3209 dětí, tj. 18 %, tzn. že (žádné) trestné činnosti se před a během pobytu nedopustilo 14 245 dětí,*

⁵⁸ Ref. MATOUŠEK, Oldřich, 1999

⁵⁹ Ref. LANGMEIER, J., MATĚJČEK, Z., 2011

⁶⁰ Ref. MÜHLPACHR, Pavel, 2001

⁶¹ *Vzdělání pomáhá snižovat kriminalitu chovanců dětských domovů* [online]. In: . [cit. 2016-06-03]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/kariera/350298-vzdelani-pomaha-sni-zovat-kriminalitu-chovancu-detsky-domovu.html>

⁶² Výzkum: Děti z domovů nejsou připraveny na běžný život. Aktualne.cz [online]. 2015 [cit. 2016-06-03]. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/domaci/deti-z-detsky-domovu-nejsou-pripraveny-na-bezny-zivot/r~91f78d2c1a8e11e5a43f002590604f2e/>

tj. 82 %. Trestné činnosti až po odchodu z institucionální péče se dopustilo 8 866 dětí, tj. 51 % z celkového počtu, z nich do roka po odchodu spáchalo trestný čin 1 681 dětí, tj. asi 10 % z celkového počtu.⁶³

4.4 Studie vlivu náhradní výchovy na život dětí

Vlivem náhradní výchovy na život dítěte se zabývala odborná studie „Vliv náhradních forem výchovy na vývoj a život dítěte“ v čele s Radkem Ptáčkem. Díky ní můžeme nahlédnout na problematiku náhradní ústavní péče a její vliv na dítě konkrétněji.

„Základním předpokladem pro zdárný vývoj dítěte je potřeba rozvíjet si stabilní, emočně vřelý, vzájemně uspokojivý a předvídatelný vztah s pečující osobou. Pakliže není možné, aby si tento vztah dítě rozvíjelo se svými biologickými rodiči, je úlohou státu, aby toto zajistil v podobě možnosti náhradní rodinné péče. Jakákoliv jiná péče není z dlouhodobého hlediska pro vývoj dítěte vhodná.“⁶⁴ Radek Ptáček

Kriticky ohroženým obdobím jsou první tři roky života dítěte, jedná se o období, kdy je pro dítě nejdůležitější kontakt s dospělým. V tomto období může vézt ústavní výchova k těmto problémům:⁶⁵

- *Poruchy somatického vývoje - výrazné opoždění v tělesném vývoji, oslabený imunitní systém, zvýšená potřeba specializované péče*
- *Poruchy intelektu a morality - výrazné intelektové opoždění, opožděný motorický vývoj, opožděný rozumový vývoj*
- *Poruchy vývoje řečových schopností - velmi závažné opoždění vývoje řeči, omezená schopnost vyjadřování, omezená slovní zásoba*
- *Poruchy socioemočního vývoje - velmi závažné opoždění v sociálním chování, obtíže s navázáním citových vazeb, nedůvěřivost, nebo naopak bezmezná důvěřivost, špatné zvládání stresových situací, nízká sebedůvěra a uvědomění si vlastní hodnoty*

⁶³ Hodnocení systému péče o ohrožené děti. *Www.ok.cz* [online]. [cit. 2016-06-03]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/252a.pdf>

⁶⁴ PTÁČEK Radek. *Vliv náhradních forem péče na život a vývoj dítěte* [online]. In: . Psychiatrická klinika 1. LF UK a VFN [cit. 2016-06-02]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/13159/vliv_nahrad.pdf

⁶⁵ Ref. PTÁČEK, R., *Vliv náhradních forem péče na život a vývoj dítěte*

- *Rozvoj psychických poruch - častý výskyt psychických obtíží, časté užívání psychiatrické medicíny, vyšší potřeba psychiatrické péče*
- *Negativní prognóza sociálního uplatnění a integrace v dospělosti*

Srovnání vlivu ústavní, pěstounské péče a vývoji v biologické rodině vycházející ze studie R. Ptáčka si můžeme ukázat pomocí tabulky.⁶⁶

	ÚSTAVNÍ	PĚSTOUNSKÁ	BIOLOGICKÁ	VÝZNAMNOST
KOGNITIVNÍ VÝVOJ				**
verbální				***
názorový				*
SOCIOEMOČNÍ VÝVOJ				***
porozumění				***
regulace				
SEBEHODNOCENÍ				***
				**
PSYCHOPATOLOGIE				***
poruchy chování				***
depresivita				*
disociativní sy				**
traumatické sy				**
ŠKOLA				**
problémy s chováním				**
prospěch				**

Legenda:

nejhorší výsledek

výsledek "mezi"

nejlepší výsledek

* p=0,05

** p<0,05

*** p <0,01

Z této tabulky je více než jasné, že nejlepší formou výchovy je samozřejmě ta biologická. V té však nemají to štěstí vyrůstat všichni, a tak pokud bychom srovnávali pouze náhradní rodinnou výchovu, pěstounská péče je v mnoha ohledech přívětivější než péče ústavní.

Další důležité skutečnosti o vlivu náhradní rodinné péče na děti uvádí MPSV:⁶⁷

- *55 % dětí v pěstounské péči bylo v dětském domově.*
- *Alespoň jednou vráceno z pěstounské péče bylo 18 % dětí v dětských domovech a 7 % procent dětí v aktuálních pěstounských rodinách.*
- *35 % dětí v dětských domovech vystříдалo pobyt ve 2-4 zařízeních.*

⁶⁶ Ref. *Vzdělání pomáhá snižovat kriminalitu chovanců dětských domovů*

⁶⁷ PTÁČEK, Radek, Hana KUŽELOVÁ a Libuše ČELEDVÁ. *Vývoj dětí v náhradních formách péče* [online]. ČR, 2011 [cit. 2016-06-04]. ISBN ISBN 978-80-7421-040-2. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/13150/nahradni_pece.pdf

- *Průměrně 32 % dětí umístěných v dětských domovech nebo pěstounské péči bylo v období raného vývoje umístěno v kojeneckém ústavu.*
- *Důvodem umístění dětí v dětském domově ve zkoumané skupině byla v 66 % nedostatečná péče o dítě a v celých 10 % případů finanční situace rodiny. V 7 % případů rodiče nezvládali výchovu, v 5 % byly důvodem odebrání sociální důvody rodiny.*
- *Pouze ve 12 % případů byly umístěny děti z důvodů, které lze považovat za jednoznačně oprávněné, a to týrání, alkoholismus rodičů a rodiče ve výkonu trestu.*
- *Děti umístěné v dětských domovech mají ze sledovaných skupin statisticky nejvýznamnější počet odkladů základní školní docházky.*
- *Rodiče dětí v náhradních formách péče mají nejnižší vzdělání a jsou významně častěji nezaměstnaní.*
- *Rodiče dětí v náhradních formách péče jsou statisticky významně častěji ve výkonu trestu odnětí svobody.*
- *U dětí v náhradních formách péče je častěji uváděn opožděný psychomotorický vývoj a menší vyspělost ve srovnání s vrstevníky.*
- *S dlouhodobými zdravotními obtížemi se léčí nejvíce dětí z pěstounských rodin a dětí z dětských domovů.*
- *Poruchy chování se vyskytují u 32 % dětí v pěstounské péči a u 30 % dětí v ústavech. Tyto děti také častěji užívají psychiatrickou medikaci.*
- *Problematická výživa je nejčastěji uváděna u dětí z dětských domovů.*
- *Největší obtíže se zvládáním školních povinností mají děti v dětských domovech a pěstounských rodinách.*
- *Pobyt v kojeneckém ústavu úzce souvisí s horším vývojem ve všech oblastech.*

5 Názor veřejnosti na náhradní rodinnou výchovu

V této kapitole si přiblížíme, jaký názor má veřejnost na problematiku náhradní rodinné výchovy.

V Omnibusovém šetření (Postoje české společnosti k náhradní rodinné péči) Ondřeje Nováka bylo v roce 2013 osloveno 500 respondentů, z toho 49 % žen a 51% mužů. Z tohoto šetření vyplývá:⁶⁸

Osobní zkušenost s pěstounskou péčí/s pěstouny

Velký podíl dospělé populace má osobní zkušenost s pěstounskou péčí nebo s pěstouny. Konkrétní pěstounskou rodinu zná až 44 % respondentů. I přes takto častou osobní zkušenost je však daleko méně osob (pouze 24 %), které mají o pěstounské péči dostatek informací.

Zájem o pěstounskou péči

Zajímavým poznatkem tohoto výzkumu je fakt, že poměrně vysoký podíl respondentů (48 %) již dříve o pěstounské péči uvažoval. Šlo zejména o mladší ženy ve věku 18 až 25 let, které odpověděly, že se cítí být více informovány o problematice pěstounské péče.

Je lepší ústavní péče, nebo péče pěstounská?

Na otázku, zda si respondenti myslí, že je náhradní rodina pro opuštěné dítě lepším opatrovatelem než stát, tedy ústavní výchova, odpověděla valná většina, že ano.

Je vhodné, aby byly děti dlouhodobě umístěné v ústavní péči?

Dále se více než polovina dotazovaných domnívá, že by dítě v pěstounské péči mělo být krátce, dlouhodobě by mělo být spíše ve vlastní nebo adoptivní rodině.

Dalšími názory veřejnosti na problematiku náhradní rodinné výchovy se zabýval výzkum veřejného mínění provedený společností STEM, pod záštitou nadačního fondu Rozum a Cit. Tohoto výzkumu se zúčastnilo 1 540 respondentů. Sběr dat probíhal 1.-7. října 2005. Z něho vychází tyto výsledky:⁶⁹

⁶⁸ BUBLEOVÁ, Věduna, Ondřej NOVÁK, Marie M. VÁGNEROVÁ, Jan PALEČEK, Olga ŠMÍDOVÁ-MATOUŠKOVÁ a Filip VYSKOČIL. *Výzkum praxe náhradní rodinné péče v České republice a zkušenost aktérů s touto praxí* [online]. In: . Praha, 2014 [cit. 2016-06-04]. Dostupné z: <http://www.nadacesirius.cz/soubory/ke-stazeni/Monografie.pdf>

⁶⁹ Pěstounská péče: Názory veřejnosti a pěstounských rodin. *Rozum a Cit* [online]. Praha, 2005 [cit. 2016-06-06]. Dostupné z: [http://www.rozumacit.cz/zs/file_ostatni/Pestounska_pece-nazory_\(2005\).pdf](http://www.rozumacit.cz/zs/file_ostatni/Pestounska_pece-nazory_(2005).pdf)

Počty dětí v ústavech jsou velký problém.

Názory na podíl dětí vyrůstajících v ústavech jsou téměř vyrovnané. 64 % respondentů se domnívá, že je podíl dětí v ústavní péči velkým problémem. 17 % si myslí, že to problém naopak není a zbylých 19 % si není jistých. V rozšířené otázce, zda je poměr dětí žijících v České republice v ústavech nadprůměrný na rozdíl od jiných států odpovídala veřejnost takto. 55 % respondentů je toho názoru, že je tomu skutečně tak. 17 % se domnívá, že tomu tak určitě není a zbylých 28 % si není jistých.

Snaha vlády o umístování dětí do náhradních rodin namísto ústavní péče.

Další otázka zněla „Myslíte si, že vláda a úřady se dostatečně snaží, aby co nejvíce dětí žilo v rodinách a nikoliv v ústavech?“ Podle veřejnosti tato snaha chybí. Celých 66 % respondentů se domnívá, že se vláda nesnaží. Pouhých 12 % je přesvědčeno o tom, že tato snaha je dostatečná.

5.1 Výzkumy této problematiky v rámci bakalářských a diplomových prací

V rámci zpracovávání této práce jsem našla několik výzkumů na toto téma v rámci bakalářských či diplomových prací. Vzhledem k malému počtu oficiálních výzkumů na tuto problematiku pro mne byly tyto výsledky zajímavé a přínosné.

První a nejstarší práce na toto téma, kterou jsem našla, byla diplomová práce na téma „Analýza postojů veřejnosti k náhradní rodinné péči, Bc. Olgy Tůmové z roku 2009. Práce se zaměřila na postoje veřejnosti na náhradní rodinnou péči. Výzkumného šetření se zúčastnilo 127 respondentů. Vybrala jsem několik otázek pro téma mé bakalářské práce důležitých:⁷⁰

- **„Setkal/a jste se s některou z forem náhradní péče (osvojení, pěstounská péče, poručenství)?“**

Zajímavým výsledkem byl počet respondentů, kteří se setkali s některou z forem náhradní rodinné péče ve svém okolí. Tuto zkušenost mělo 47 % respondentů. Dalších 7 % mělo dokonce s náhradní rodinnou péčí osobní zkušenost.

⁷⁰ TŮMOVÁ, Olga. *Analýza postojů veřejnosti k náhradní rodinné péči*. Brno, 2009. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Věra VOJTOVÁ

- **„Dítěti je lépe“**

V této otázce byly odpovědi téměř jednoznačné. Ze 127 respondentů odpovědělo 126, že se domnívá, že je dítěti lépe v náhradní rodinné, nikoliv v ústavní péči. Vzhledem k tomu, že byla další, rozvíjející otázka otevřená, odpovídali respondenti o na důvody, proč jsou o tomto tvrzení takto rozhodnutí. Nejčastějšími důvody byl pocit bezpečí dítěte, hmotné zabezpečení, vzor otce a matky, větší podobnost běžnému životu, více soukromí a další.

Další zajímavý výsledek výzkumu pro mou práci pochází z bakalářské práce na téma „Náhradní rodinná péče v kontextu legislativních změn“ Jany Holé z roku 2013. Její výzkum byl zaměřený na respondenty z Jihomoravského kraje. Oslovila jich 102.⁷¹

- **„Jak vnímáte ústavní péči o děti?“**

Více jak polovina respondentů označila, že ústavní péči vnímá kladně a že je pro některé děti potřebná. To je vzhledem k výsledkům z jiných výzkumů velmi nečekaná odpověď.

Otázkou informovanosti veřejnosti se zabývala ve své bakalářské práci i Hana Ježková.⁷² V tomto výzkumu na otázku „**Setkali jste se s náhradní rodinnou péčí**“ odpovídá 48 % respondentů, že o tématu slyšeli, dalších 30 % respondentů se s náhradní rodinnou péčí osobně setkali, 14 % má informace od známých a 8 % respondentů si informace našlo samo.

Dalším zajímavým zjištěním Hany Ježkové se týká překážek ve výchově v náhradní péči. Více jak polovina respondentů si myslí, že největším problémem ve výchově těchto dětí je dědičná dispozice. Dalších 25 % považuje za hlavní problém citovou deprivaci.

Podobná zjištění, jaké jsem již výše uváděla, sepsala ve své bakalářské práci „Profesionální rodičovství jako alternativa ústavní péče z pohledu veřejnosti“ Jitka Čechová.⁷³ Respondenti se zde mimo jiné vyjadřovali k ústavní péči. Celých 87 % z nich se domnívá, že je náhradní rodinná péče lepší forma, než ústavní výchova. Zároveň si ale 77 % dotazovaných myslí, že by měly být tyto ústavy zachovány kvůli některým dětem. To je zajímavé zjištění.

⁷¹ HOLÁ, Jana. *Náhradní rodinná péče v kontextu legislativních změn*. Zlín, 2013. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií.

⁷² JEŽOVÁ, Hana. *Úskalí náhradní rodinné péče z pohledu pěstounských rodin a veřejnosti* [online]. Zlín, 2014 [cit. 2016-06-06]. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií. Vedoucí práce Mgr. Petr Sýkora, Ph.D. Dostupné z: <<http://theses.cz/id/xnnz7q/>>.

⁷³ ČECHOVÁ, Jitka. *Profesionální rodičovství jako alternativa ústavní péče z pohledu veřejnosti*. Zlín, 2014. bakalářská práce (Bc.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií

Ačkoliv si veřejnost myslí, že ústavní péče není lepší variantou náhradní rodinné výchovy, stále jí ale důvěřuje v tom směru, že je pro některé děti vhodnější.

Poslední prací, která se tímto tématem do dnešní doby zabývá, je bakalářská práce „Veřejné povědomí Brna o náhradní rodinné péči“ Marcely Novákové.⁷⁴ Zde se opět objevuje otázka „**Která péče je podle vás prospěšnější, pokud nefunguje biologická rodina?**“. S touto otázkou jsme se již v předešlých výzkumech několikrát setkali. Z tohoto výzkumu vyplývá, že ze 106 respondentů 96 % označilo za nejlepší alternativu náhradní rodinnou péči. Pouze 2 % dotázaných považuje za lepší variantu ústavní zařízení.

Poslední otázkou, která mne velmi zaujala je „**Poskytují podle vás média informace o tomto tématu?**“ 48 % dotázaných se domnívá, že média společnost informují spíše nedostatečně. 25 % si myslí, že informace tohoto směru spíše poskytují a 11 % si myslí, že média rozhodně informace dostatečně neposkytují. Z toho vyplývá, že určitá informovanost skrze média je celkem zřejmá a k lidem se informace spíše dostávají.

5.2 Mýty o náhradní rodinné výchově

I přesto, že z jednotlivých výzkumů vyplývá, že je veřejnost celkem dobře informována o náhradní rodinné péči, koluje v ní řada mýtů. V této kapitole si uvedeme několik z nich

V ústavu dětem nic nechybí

Kojenecké ústavy či dětské domovy většinou celkem moderně vybaveny a děti zde nestrádají po fyzické stránce, mají dostatek hraček i vyváženou stravu. V tomto materiálním směru by se tedy skutečně dalo tvrdit, že jim nic nechybí. Horší je to však po citové stránce. Chybí jim pevná citová vazba k jedné pečující osobě jakožto rodiči. V obou zmíněných ústavech se pracovníci musí věnovat více dětem najednou, střídají se po směnách a tak nemá dítě možnost dostatečně přilnout k jedné osobě. Výzkumy ukazují, že na základě tohoto strádání děti v těchto formách náhradní rodinné péče zaostávají ve vývoji.⁷⁵

⁷⁴ NOVÁKOVÁ, Marcela. *Veřejné povědomí obyvatel Brna o náhradní péči o dítě*. Brno, 2016. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/426024/ff_b/Bakalarska_prace_Novakova.txt

⁷⁵ *Fakta a mýty o pěstounské péči* [online]. [cit. 2016-06-05]. Dostupné z: <http://www.dobrarodina.cz/chci-byt-pestounem/126-fakta-a-myty-o-pestounstvie-stazeni>

Je lepší, když dítě nezíská v ústavu žádnou citovou vazbu, než když o ni po odchodu z rodiny přijde

Dříve si odborníci mysleli, že dítě do čtyř měsíců věku nemá jiné potřeby než teplo, klid a stravu. Nové vědecké poznatky však ukazují něco úplně jiného. Právě tato fáze je u dětí klíčová pro vytváření si schopnosti citových vazeb. Právě v tomto věku nejvíce vnímá, jak na něj okolí reaguje a pokud odezva na něj nepřichází, dítě se nenaučí tyto vazby vytvářet. Proto lidé, kteří prošli ústavní výchovou, sice dokáží vytvořit určitou citovou vazbu, nikoliv však dostatečně silnou. Jde spíše o pseudovazbu. Z tohoto důvodu pak leckdy „selže“ pěstounská péče, neboť ač se na začátku vztah dítěte a pěstounských rodičů vyvíjí naprosto v pořádku, v určitém věku dítěte se vše začne hroutit a leckdy to skončí ukončením pěstounské péče.⁷⁶

Přechodná pěstounská péče povede k putování dětí z rodiny do rodiny

Dalším mýtem, který koluje mezi širší veřejností, je ten, že pěstounská péče na přechodnou dobu je jen přecházení dítěte z jedné rodiny do druhé. Není tomu však vůbec tak. Tato forma pěstounské péče je právě velmi důležitá pro děti v prvních rocích života. Je nejvhodnější například pro děti odložené do babyboxů, nebo ty, kterých se matka zřekne hned po porodu. U těchto dětí je velká šance, že si matka své rozhodnutí rozmyslí, a tak i přes fakt, že se pracovníci kojeneckých ústavů snaží pečovat o novorozeňata, jak nejlépe umí, nikdy to nebude stejné, jako když je dítě umístěno do rodiny. U pěstounské péče na přechodnou dobu je tedy nejdůležitější dobře vyhodnotit situaci dítěte a zvážit všechny možnosti. Záměrem této péče rozhodně není opakovaně děti přesouvat z jedné rodiny do další.⁷⁷

V dětských domovech žijí většinou sirotci.

Toto tvrzení je velmi časté, avšak absolutně mylné. Oboustranné sirotky byste v dětských domovech dlouho hledali. Většina dětí v dětských domovech biologické rodiče má a je s nimi v kontaktu, i když leckdy jen sporadicky. Důvodem pobytu dětí v dětských domovech je často nezvládnutá výchova, týrání či zanedbávání ze strany biologických rodičů.⁷⁸

⁷⁶ Ref. *Fakta a mýty o pěstounské péči*

⁷⁷ *Mýty o náhradní rodinné péči II.* [online]. [cit. 2016-06-05]. Dostupné z: <http://www.latusprorodinu.cz/news/myty-o-nahradni-rodinne-peci-ii-/>

⁷⁸ *Nejčastější omyly a mýty o dětech z dětských domovů* [online]. [cit. 2016-06-05]. Dostupné z: <http://www.everydaymagazin.cz/zdravi/27-vite-ze/1954-nejcastejsi-omyly-a-myty-o-detech-z-detskyh-domovu>

Děti v dětských domovech nevědí, jak vypadá neloupaná brambora a bochník chleba.

Asi nejzažitéjším mýtem veřejnosti týkající se dětí z dětských domovů je právě tento. Skutečnost je však taková, že si v dětských domovech děti často v rámci rodinných skupin vaří sami. Někdy denně, někdy jen o víkendech. Naprostá většina dětí je zapojena i do nákupů potravin.⁷⁹

Další mýty o náhradní rodinné péči jsou například:

- Jakákoliv vlastní rodina je lepší než náhradní rodina.
- Jakákoliv vlastní rodina je lepší než nejlepší ústavní péče.

⁷⁹ Ref. *Nejčastější omyly a mýty o dětech z dětských domovů*

6 Statistika umístování dětí do náhradní rodinné péče

V České republice je za posledních několik let nový trend, kdy se upřednostňuje pěstounská péče jak před ústavní výchovou, tak před adoptí. Počty žadatelů rapidně klesli, jak nám dokazuje statistika MPSV:⁸⁰

Rok	Žádosti o osvojení	Žádosti o pěstounství	Počet umístění ústavní výchovy	Počet dětí v ústavní výchově
2005	876	-	-	8648
2006	912	-	-	8691
2007	909	-	-	9064
2008	790	612	2295	8009
2009	725	543	2202	7975
2010	682	621	2055	7685
2011	673	703	1901	7340
2012	729	1152	1875	7045
2013	626	1756	1575	6524

Důvodem tohoto trendu je relativně nově vzniklá forma pěstounství na přechodnou dobu. Její medializace přispěla k tomu, že se žadatelé o osvojení, po seznámením se s touto možností, rozhodnou spíše pro ni.⁸¹

⁸⁰ KABÁTOVÁ, Šárka. *Češi ztrácejí zájem o adopti. Oblíbili si pěstounství, zvláště to na přechodnou dobu* [online]. [cit. 2016-06-04]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/cesi-ztraci-zajem-o-adopti-kratkodobe-pestounstvi-je-financne-lakavejsi-law-/zpravy-domov.aspx?c=A140718_155147_ln_domov_sk

⁸¹ Ref. KABÁTOVÁ, Šárka, *Češi ztrácejí zájem o adopti.*

PRAKTICKÁ ČÁST

METODIKA

Stanovení cílů a hypotéz

Hlavní cíl praktické části

Jaký má veřejnost názor na problematiku náhradní rodinné péče.

Hypotézy

H1 Předpokládám, že se veřejnost osobně setkala s pěstounskou péčí.

Hypotézu č. 1 jsem si zvolila na základě informací a výsledků z omnibusového šetření Ondřeje Nováka.⁸²

H2 Předpokládám, že podle veřejnosti je pěstounská péče lepší než ústavní péče.

Pro tuto hypotézu jsem se rozhodla na základě zjištění jak z výzkumu Ondřeje Nováka,⁸³ tak z výsledků bakalářské práce Marcely Novákové.⁸⁴

Metoda výzkumného šetření

K výzkumnému šetření jsem využila kvantitativní metodu sběru dat prostřednictvím nestandardizovaného dotazníku, který je anonymní.

Dotazník byl vytvořen v elektronické podobě prostřednictvím survio, a byl distribuován pomocí odkazu, kde lze dotazník vyplnit.

Otázky v dotazníku jsou formulovány tak, abych zjistila identifikační údaje respondenta, poté jsem se snažila zjistit, zda se již respondent setkal s pojmem ústavní a pěstounská péče.

Posléze jsem kladla otázky směřující k potvrzení či vyvrácení hypotéz.

⁸² BUBLEOVÁ, Věduna, Ondřej NOVÁK, Marie M. VÁGNEROVÁ, Jan PALEČEK, Olga ŠMÍDOVÁ-MATOUŠKOVÁ a Filip VYSKOČIL. *Výzkum praxe náhradní rodinné péče v České republice a zkušenost aktérů s touto praxí* [online]. In: . Praha, 2014 [cit. 2016-06-04]. Dostupné z: <http://www.nadacesirius.cz/soubory/ke-stazeni/Monografie.pdf>

⁸³ BUBLEOVÁ, Věduna, Ondřej NOVÁK, Marie M. VÁGNEROVÁ, Jan PALEČEK, Olga ŠMÍDOVÁ-MATOUŠKOVÁ a Filip VYSKOČIL, 2014

⁸⁴ NOVÁKOVÁ, Marcela. *Veřejné povědomí obyvatel Brna o náhradní péči o dítě*. Brno, 2016. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Dostupné z.: http://is.muni.cz/th/426024/ff_b/Bakalarska_prace_Novakova.txt

Charakteristika zkoumaného vzorku

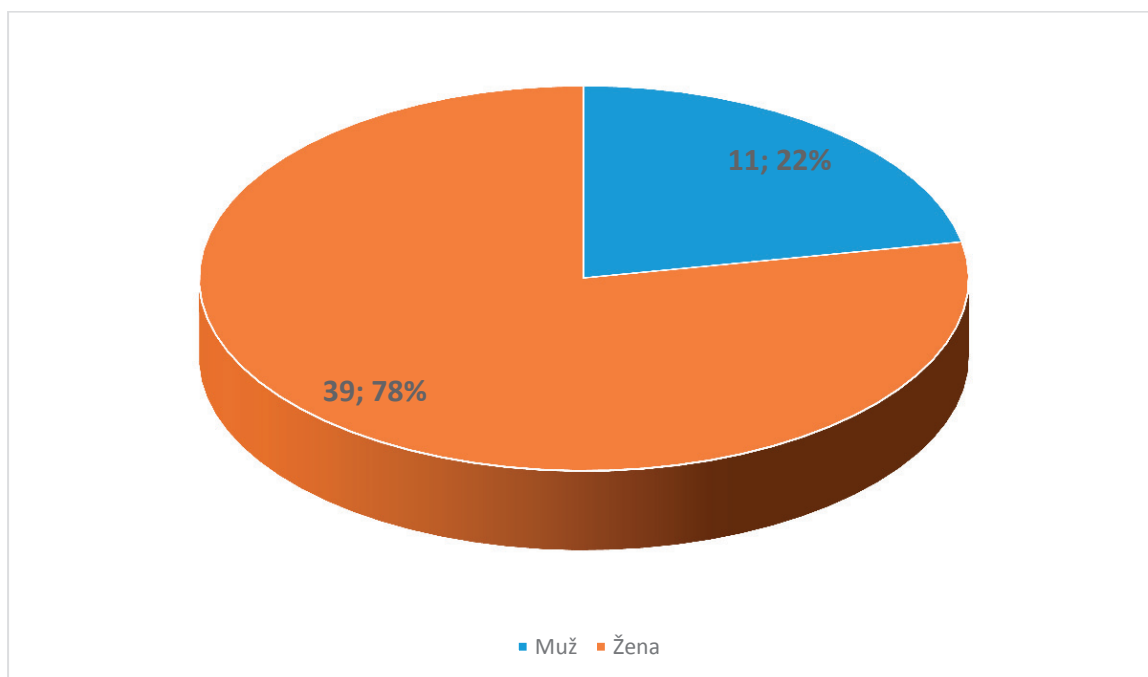
Respondenti výzkumného šetření byli muži v počtu 11 a ženy v počtu 39. Zkoumaný vzorek byl anonymní. Jelikož je trendem doby internet, využila jsem k výzkumnému šetření tuto podobu, jelikož získám odpovědi okamžitě anebo v krátkém období.

Zpracování výsledků výzkumného šetření

Získané výsledky výzkumného šetření jsem zaznamenala do grafů a tabulek. Každá otázka má svůj graf i tabulku. Výsledné hodnoty jsou zapsány do tabulek, kde je vyhodnocena relativní četnost, kterou jsem získal prostřednictvím matematického vzorce $f_i = n_i / N$, kdy f_i znamená relativní četnost udanou v %, n_i vyjadřuje absolutní četnost a N vyjadřuje celkovou četnost.

VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Pohlaví

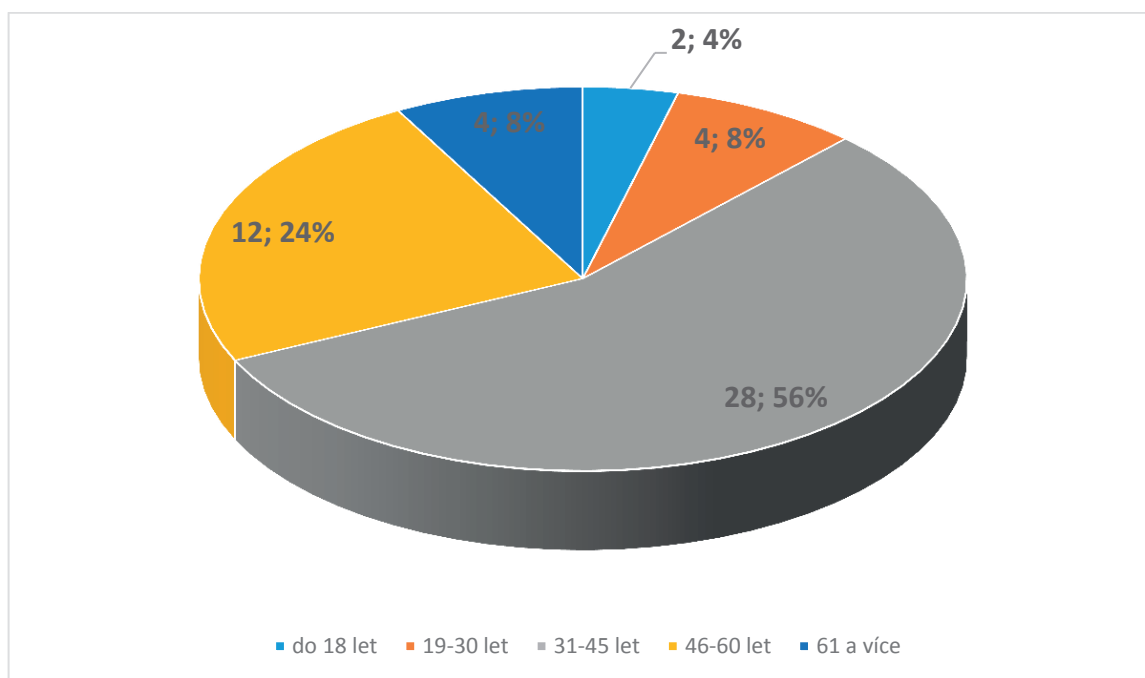

Graf 1. Jakého jste pohlaví? V tomto grafu je znázorněno pohlaví respondentů. Z celkového počtu 50 (100 %) respondentů je 39 (78 %) žen a 11 (22 %) mužů.

Tabulka 1. Pohlaví respondentů

Pohlaví	ni	fi
Muž	11	22,00%
Žena	39	78,00%
N	50	100,00%

Věková kategorie

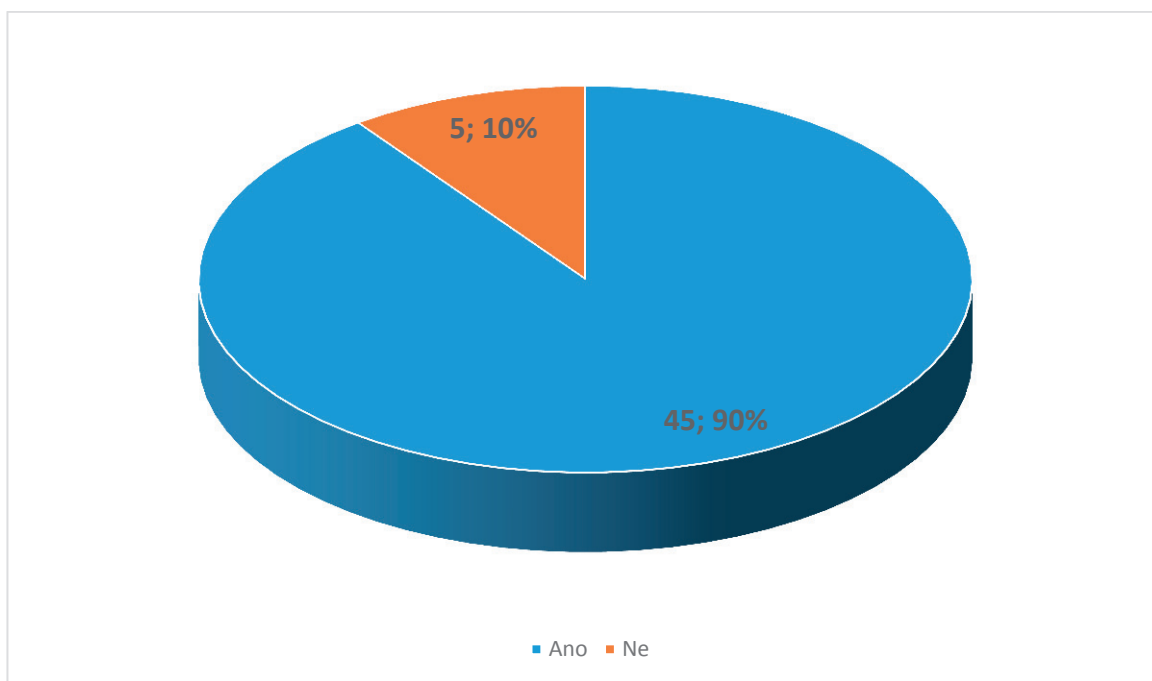

Graf 2. Do jaké věkové kategorie se řadíte? Tento graf znázorňuje věkovou kategorii dotazovaných. Z celkového počtu 50 (100 %) se vyskytuje v kategorii do 18 let 2 (4 %) respondenti, v kategorii od 19-30 let odpověděli 4 (8 %) respondentů, ve věku 31-45 let se zúčastnilo 28 (56 %) respondentu, kategorie 46-60 let 12 (24 %) respondentu a ve věku 61 a více 2 (4 %) respondenti.

Tabulka 2. Věková kategorie

Věková kategorie	ni	fi
Do 18 let	2	4,00%
19-30 let	4	8,00%
31-45 let	28	56,00%
46-60 let	12	24,00%
61 a více let	4	8,00%
N	50	100,00%

Setkali jste se, již s pojmem ústavní, nebo pěstounská péče?

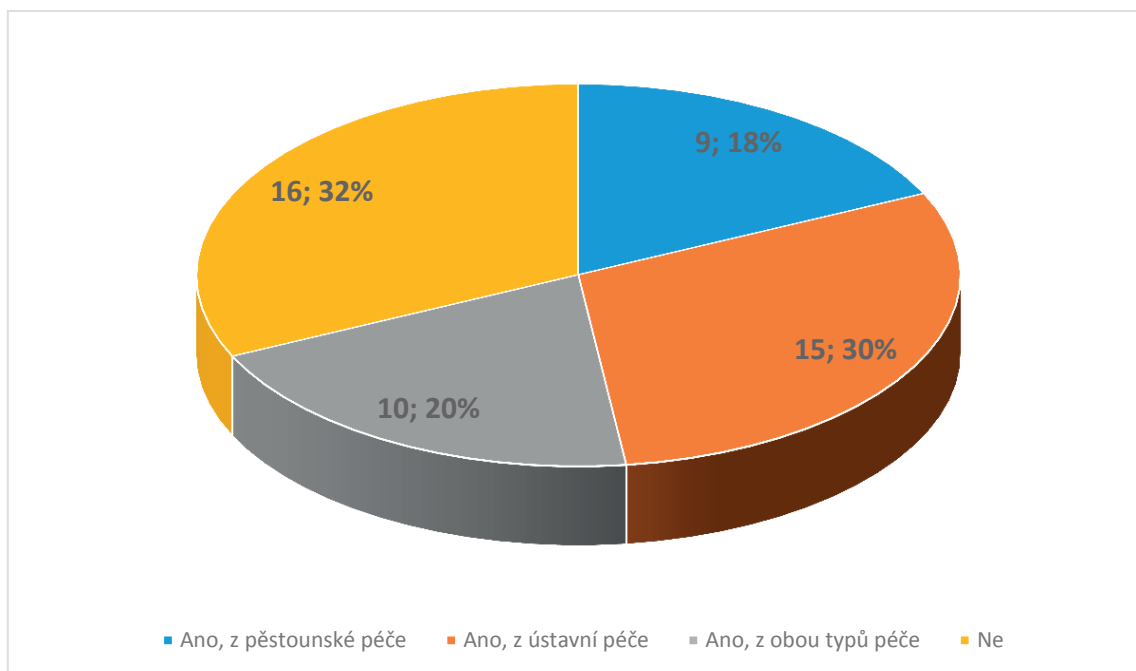

Graf 3. Setkali jste se, již s pojmem ústavní, nebo pěstounská péče? Na tuto otázku odpovědělo z celkového počtu 50 (100 %) respondentu 45 (90 %) ano a 5 (10 %) odpovědělo ne.

Tabulka 3. Setkali jste se, již s pojmem ústavní, nebo pěstounská péče?

	ni	fi
Ano	45	90,00%
Ne	5	10,00%
N	50	100,00%

Přišel (šla) jste do kontaktu s dítětem pocházející z ústavní či pěstounské péče?

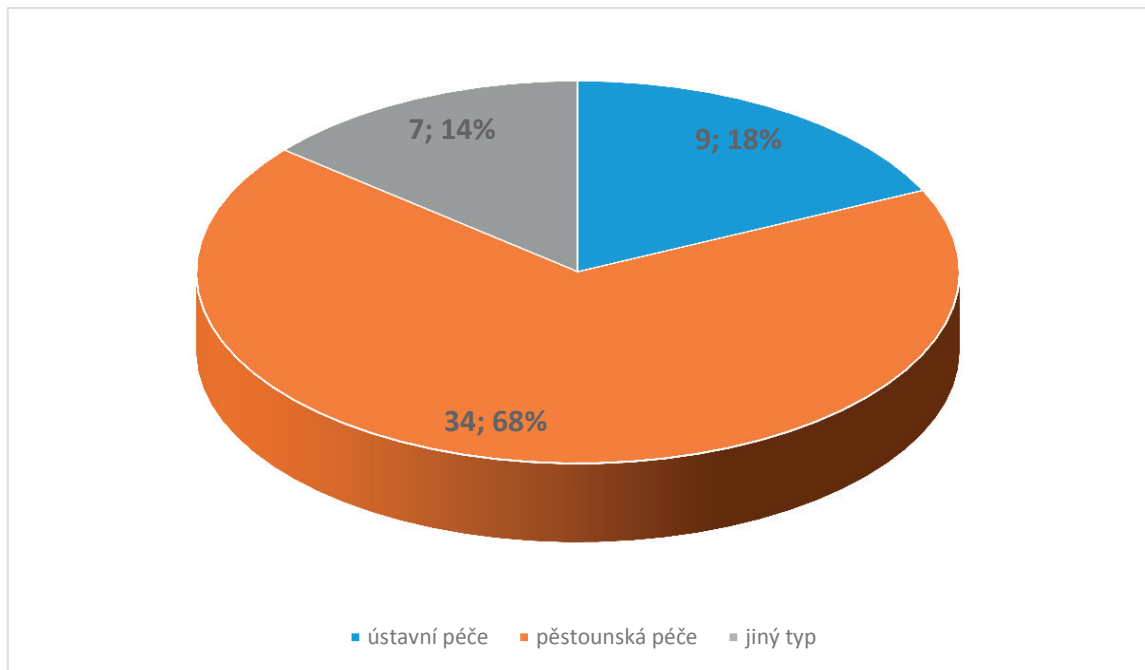

Graf 4. Přišel (šla) jste do kontaktu s dítětem pocházející z ústavní či pěstounské péče? Z celkového počtu 50 (100 %) respondentů odpovědělo, 9 (18 %) ano z pěstounské péče, 15 (30 %) ano z ústavní péče, 10 (20 %) odpovědělo ano z obou typů péče, a 16 (32 %) nepřišlo do kontaktu s žádným typem péče.

Tabulka 4. Přišel (šla) jste do kontaktu s dítětem pocházející z ústavní či pěstounské péče?

	ni	fi
Ano, z pěstounské péče	9	18,00%
Ano, z ústavní péče	15	30,00%
Ano, z obou typů péče	10	20,00%
Ne	16	32,00%
N	50	100,00%

Představte si, že jste v situaci, kdy se nemůžete postarat o své dítě, jakou náhradní péči byste zvolil(a)?

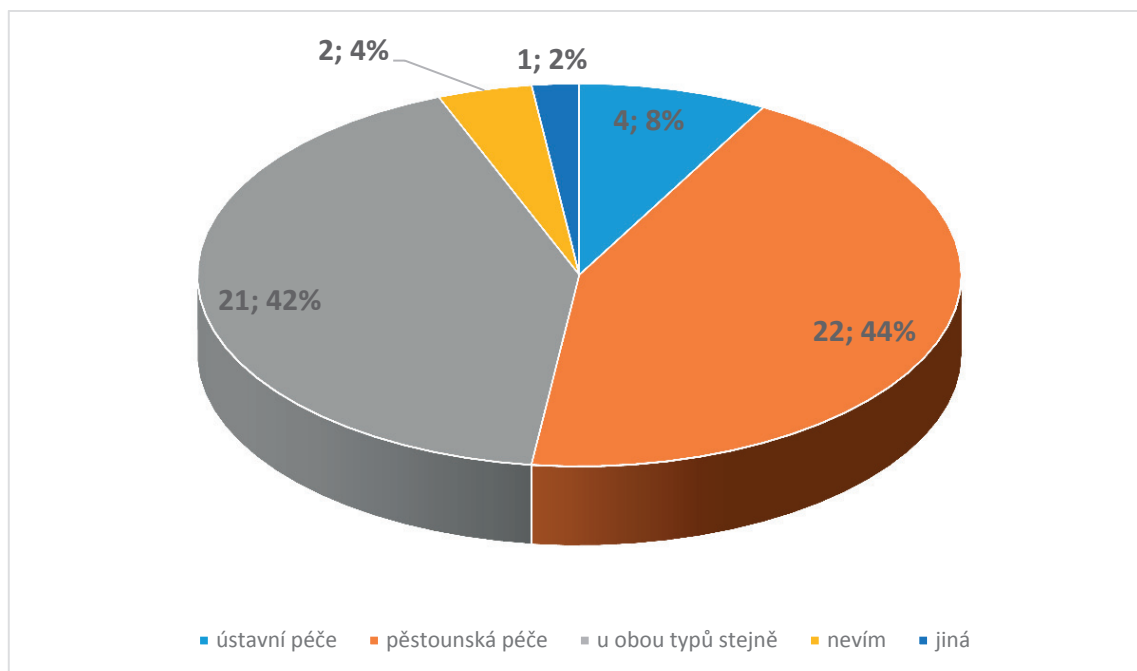

Graf 5. Představte si, že jste v situaci, kdy se nemůžete postarat o své dítě, jakou náhradní péči byste zvolil (a). Z celkového počtu 50 (100 %) respondentů odpovědělo 9 (18 %), že by preferovali ústavní péči, 34 (68 %) by preferovalo pěstounskou péči a 7 (14 %) by preferovali jinou péči.

Tabulka 5. Představte si, že jste v situaci, kdy se nemůžete postarat o své dítě, jakou náhradní péči byste zvolil (a)

	ni	fi
Ústavní péče	9	18,00%
Pěstounská péče	34	68,00%
Jiná	7	14,00%
N	50	100,00%

Která z těchto možností náhradní rodinné péče má podle Vás lepší vliv na výsledky ve škole?

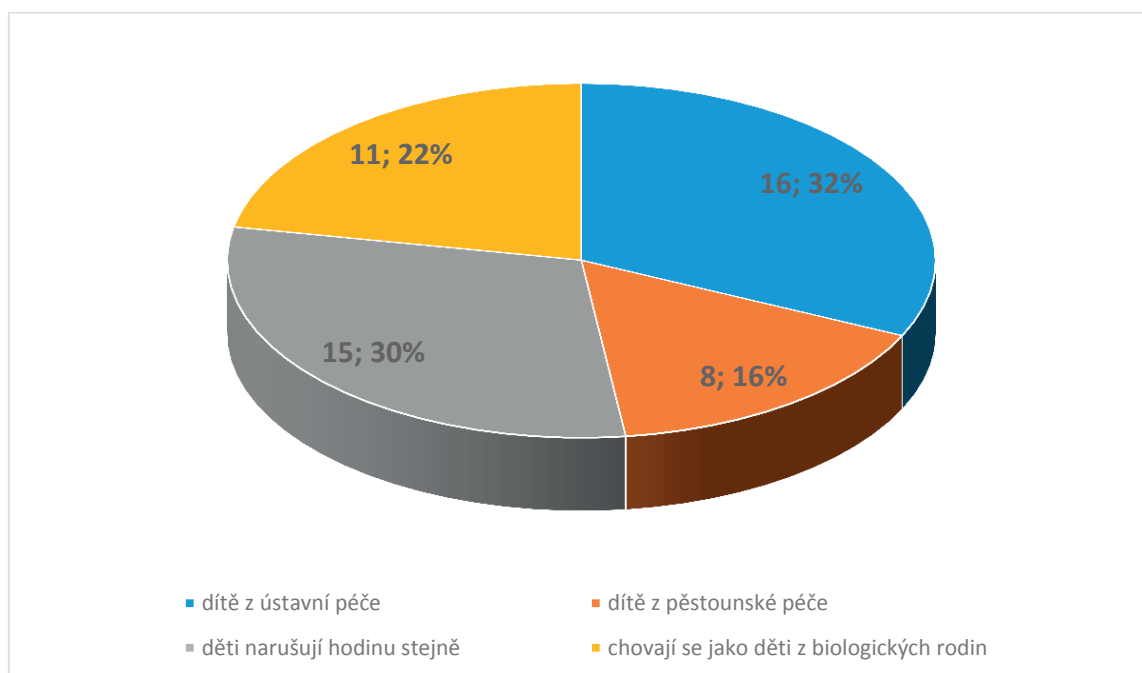

Graf 6. Která z těchto možností náhradní rodinné péče má podle vás lepší vliv na výsledky ve škole? Z celkového počtu 50 (100 %) respondentu odpovědělo 4 (8 %) předpokládají ústavní péče, 22 (44 %) Pěstounská péče, 21 (42 %) oba typy péče stejně, 2 (4 %) neví a 1 (2 %) jinou.

Tabulka 6. Která z těchto možností náhradní rodinné péče má podle vás lepší vliv na výsledky ve škole?

	ni	fi
Ústavní péče	4	8,00%
Pěstounská péče	22	44,00%
U obou typů péče stejně	21	42,00%
Nevím	2	4,00%
Jiná	1	2,00%
N	50	100,00%

Které z dětí, dle Vašeho úsudku častěji vyrušuje ve vyučovací hodině?

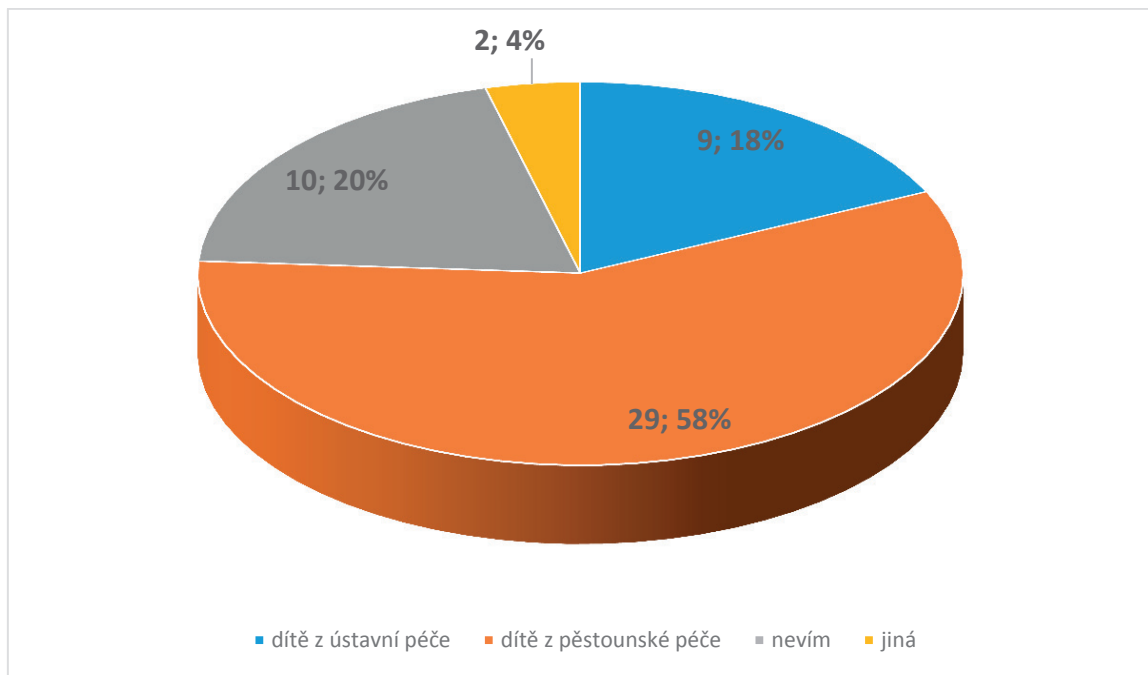

Graf 7. Které z dětí, dle Vašeho úsudku častěji vyrušuje ve vyučovací hodině? Z celkového počtu 50 (100 %) respondentu odpovědělo 16 (32 %) že se jedná o dítě z ústavní péče, 8 (16 %) se domnívá, že dítě z pěstounské péče, u 15 (30 %) dotazování odpověděli, že je to vyrovnané a 11 (22 %) respondentu se domnívá, že se chovají stejně jako děti z biologických rodin.

Tabulka 7. Které z dětí, dle Vašeho úsudku častěji vyrušuje ve vyučovací hodině?

	ni	fi
Dítě z ústavní péče	16	32,00%
Dítě z pěstounské péče	8	16,00%
Děti narušují hodinu stejně	15	30,00%
Chovají se stejně jako děti z biologických rodin	11	22,00%
N	50	100,00%

Které z dětí docílí vyššího vzdělání dle Vašeho úsudku?

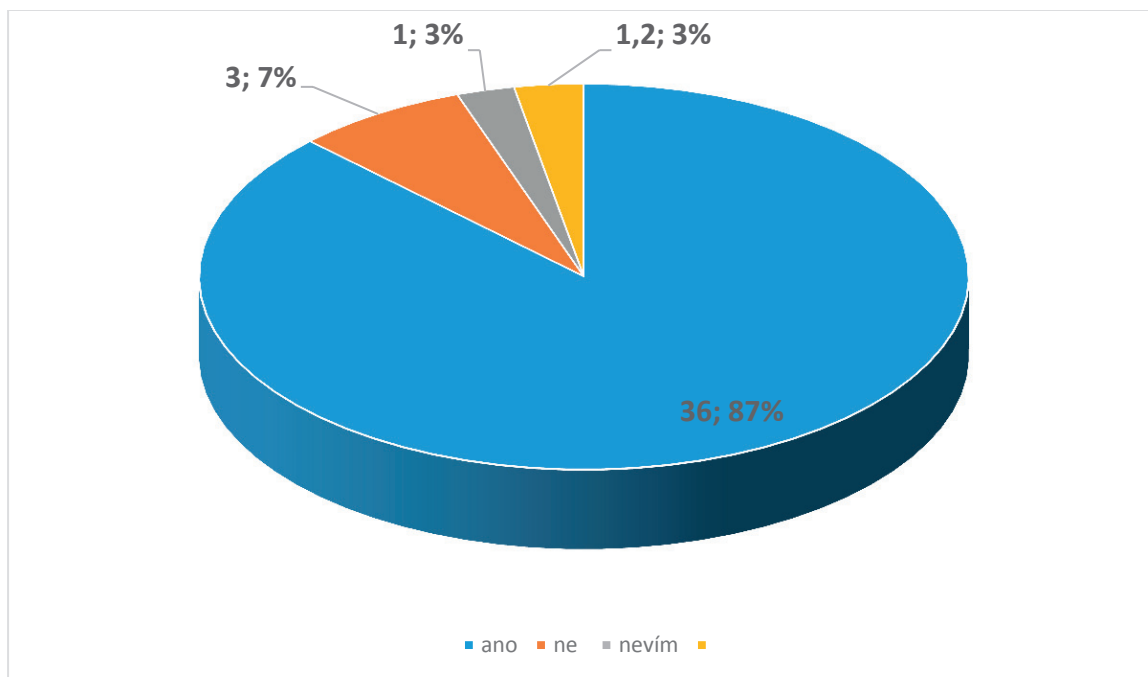

Graf 8. Které z dětí docílí vyššího vzdělání dle Vašeho úsudku? Z celkového počtu 50 (100 %) dotazovaných se domnívá, že u 9 (18 %) jsou to děti z ústavní péče, 29 (58 %) dítě z pěstounské péče, 10 (20 %) dotazovaných neví a 2 (4 %) má jiný názor.

Tabulka 8. Které z dětí docílí vyššího vzdělání dle Vašeho úsudku?

	ni	fi
Dítě z ústavní péče	9	18,00%
Dítě z pěstounské péče	29	58,00%
Nevím	10	20,00%
Jiná	2	4,00%
N	50	100,00%

Má vliv na výsledky ve škole, prostředí, ve kterém dítě žije?

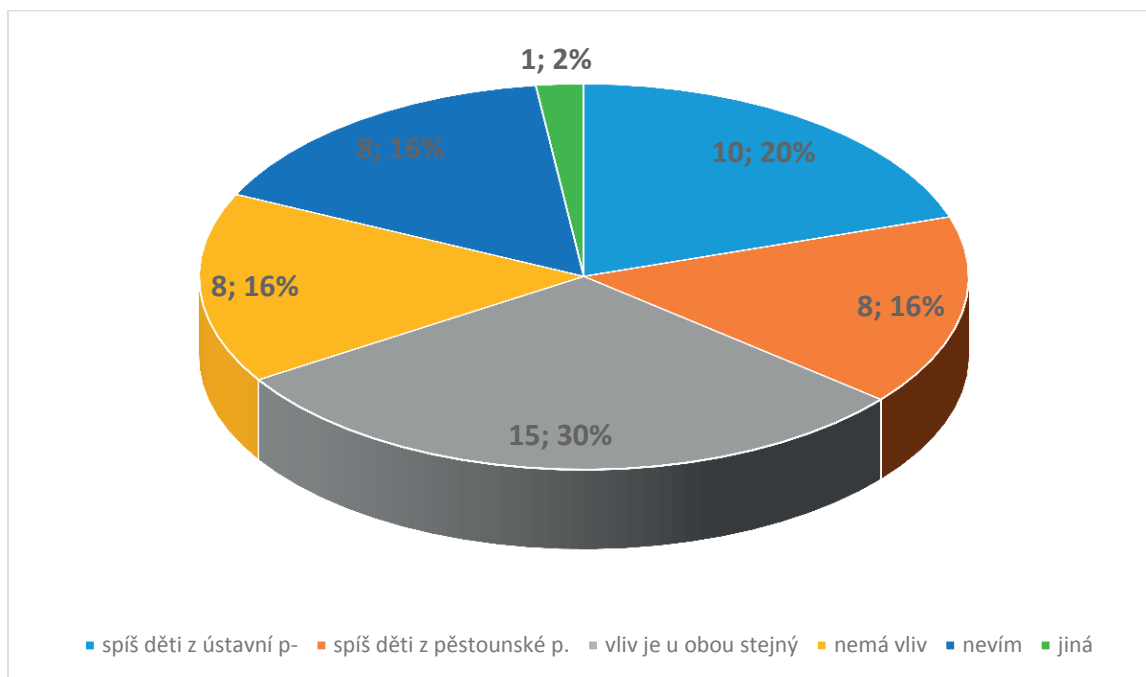

Graf 9. Má vliv na výsledky ve škole, prostředí, ve kterém dítě žije? Z celkového počtu 50 (100 %) respondentů se domnívá, v 36 (90 %) že na školní výsledky má vliv prostředí, ve kterém dítě žije, 3 (7 %) s tímto tvrzením nesouhlasí a 1 (3 %) neví.

Tabulka 9. Má vliv na výsledky ve škole, prostředí, ve kterém dítě žije?

	ni	fi
Ano	36	90,00%
Ne	3	7,00%
Nevím	1	3,00%
N	50	100,00%

Domníváte se, že vyučující dokáže ovlivnit školní úspěchy u dětí?

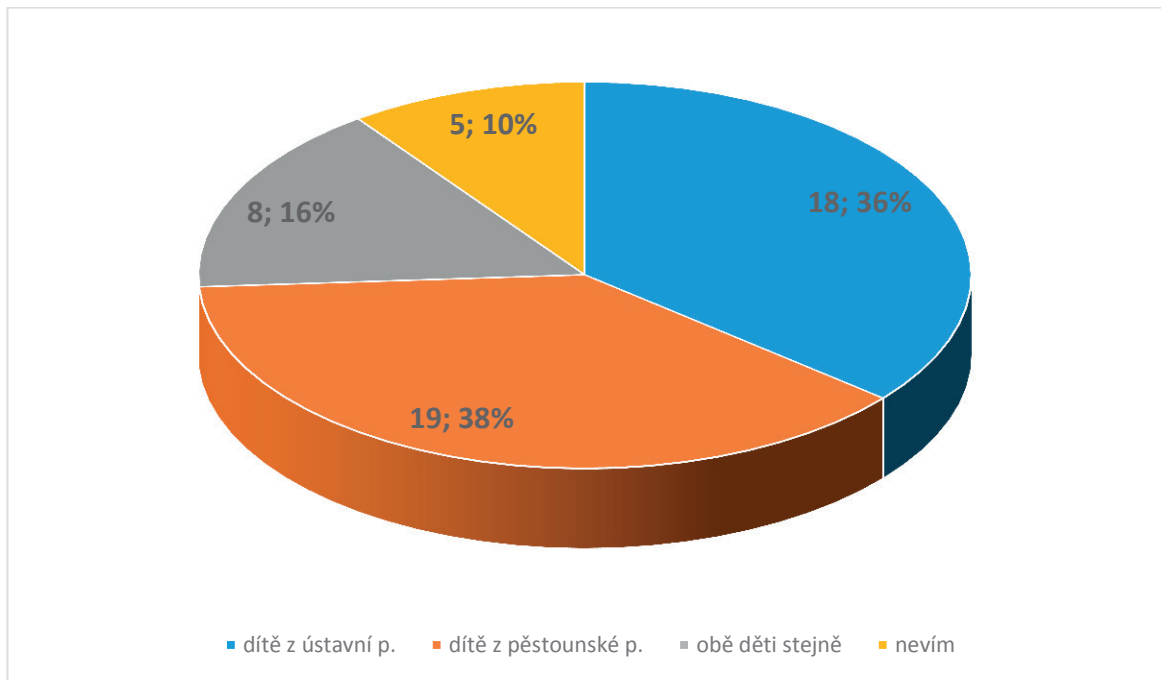

Graf 10. Domníváte se, že vyučující dokáže ovlivnit školní úspěchy u dětí? Z celkového počtu 50 (100 %) respondentů se domnívá, že v 10 (20 %) případech spíš děti z ústavní péče, 8 (16 %) respondentů odpovědělo spíš děti z pěstounské péče, 15 (30 %) se domnívá, že vliv je u obou typů péče stejný, u 8 (16 %) respondentů byla odpověď, že nemá vliv, 8 (16 %) respondentů neví a 1 (2 %) zvolilo variantu jiná odpověď.

Tabulka 10. Domníváte se, že vyučující dokáže ovlivnit školní úspěchy u dětí?

	ni	fi
Spíš děti z ústavní péče	10	20,00%
Spíš děti z pěstounské péče	8	16,00%
Vliv je u obou stejný	15	30,00%
Nemá vliv	8	16,00%
Nevím	8	16,00%
Jiná	1	2,00%
N	50	100,00%

Které z dětí se lépe začlení do pracovního procesu?

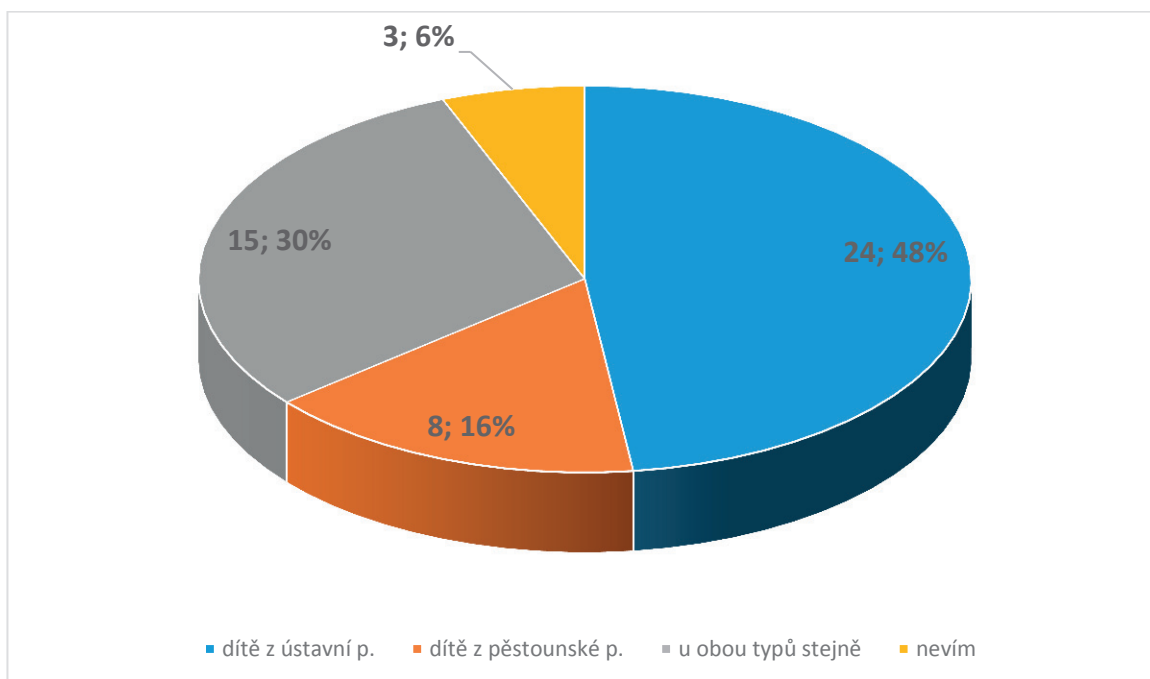

Graf 11. Které z dětí se lépe začlení do pracovního procesu? Z celkového počtu 50 (100 %) odpovědělo 18 (36 %) respondentů dítě z ústavní péče, 19 (38 %) dítě z pěstounské péče, 8 (16 %) odpovědělo obě děti stejně a 5 (10 %) respondentů neví.

	ni	fi
Dítě z ústavní péče	18	36,00%
Dítě z pěstounské péče	19	38,00%
Obě děti stejně	8	16,00%
Nevím	5	10,00%
N	50	100,00%

Tabulka 11. Které z dětí se lépe začlení do pracovního procesu?

Které z uvedených dětí má blíže ke kriminalitě?

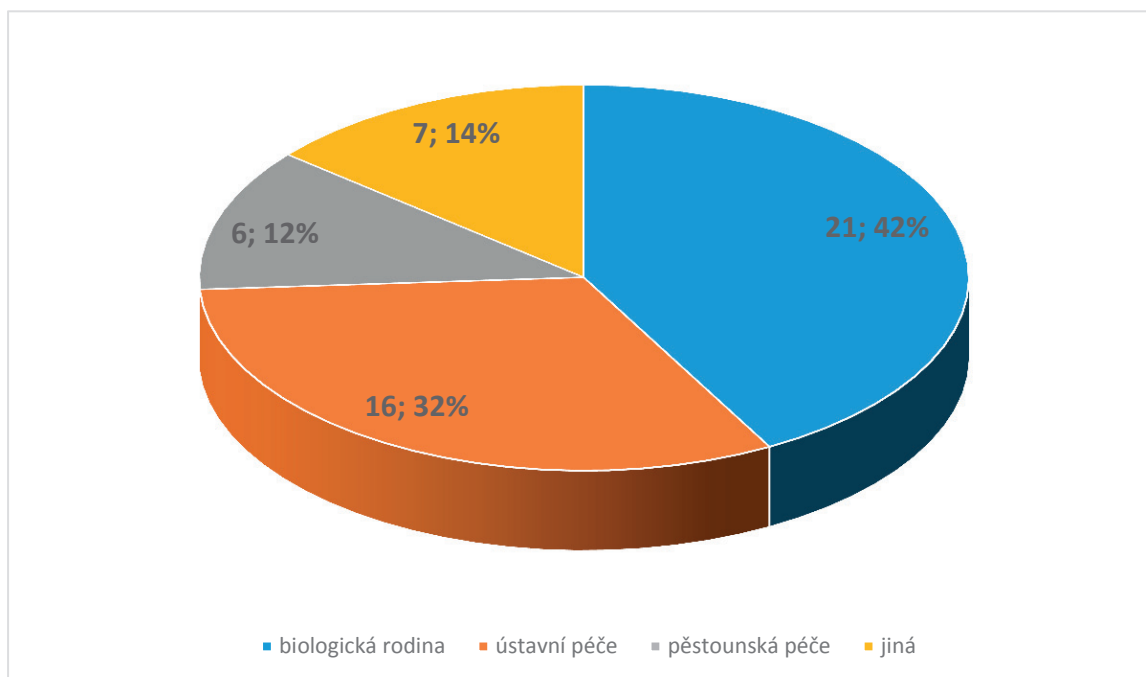

Graf 12. Které z uvedených dětí má blíže ke kriminalitě? Z celkového počtu 50 (100 %) respondentů odpovědělo 24 (48 %) dítě z ústavní péče, 8 (16 %) dítě z pěstounské péče, 15 (30 %) u obou péčí jsou dispozice stejné a 3 (6 %) neví.

	ni	fi
Dítě z ústavní péče	24	48,00%
Dítě z pěstounské péče	8	16,00%
U obou typů stejně	15	30,00%
Nevím	3	6,00%
N	50	100,00%

Tabulka 12. Které z uvedených dětí má blíže ke kriminalitě?

Děti ze které z forem náhradní rodinné péče více inklinují ke kriminalitě?

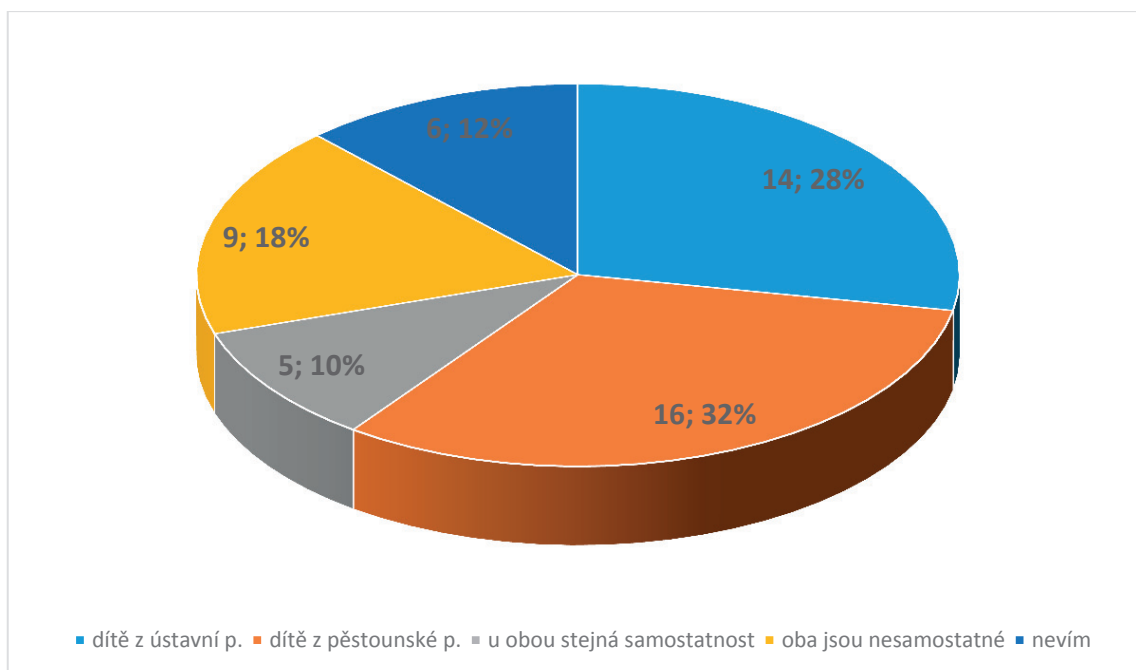

Graf 13 Děti ze které z forem náhradní rodinné péče více inklinují ke kriminalitě? Z celkového počtu 50 (100 %) respondentů se domnívá, že na kriminalitu dětí má vliv u 21 (42 %) biologická rodina, 16 (32 %) ústavní péče, 6 (12 %) pěstounská péče a 7 (14 %) se domnívá, že jiný druh.

Tabulka 13. Děti ze které z forem náhradní rodinné péče více inklinují ke kriminalitě?

	ni	fi
Z biologické rodiny	21	42,00%
Z ústavní péče	16	32,00%
Z pěstounská péče	6	12,00%
Jiná	7	14,00%
N	50	100,00%

Které z dětí, je podle Vás lépe připraveno se osamostatnit po opuštění náhradní rodinné péče?

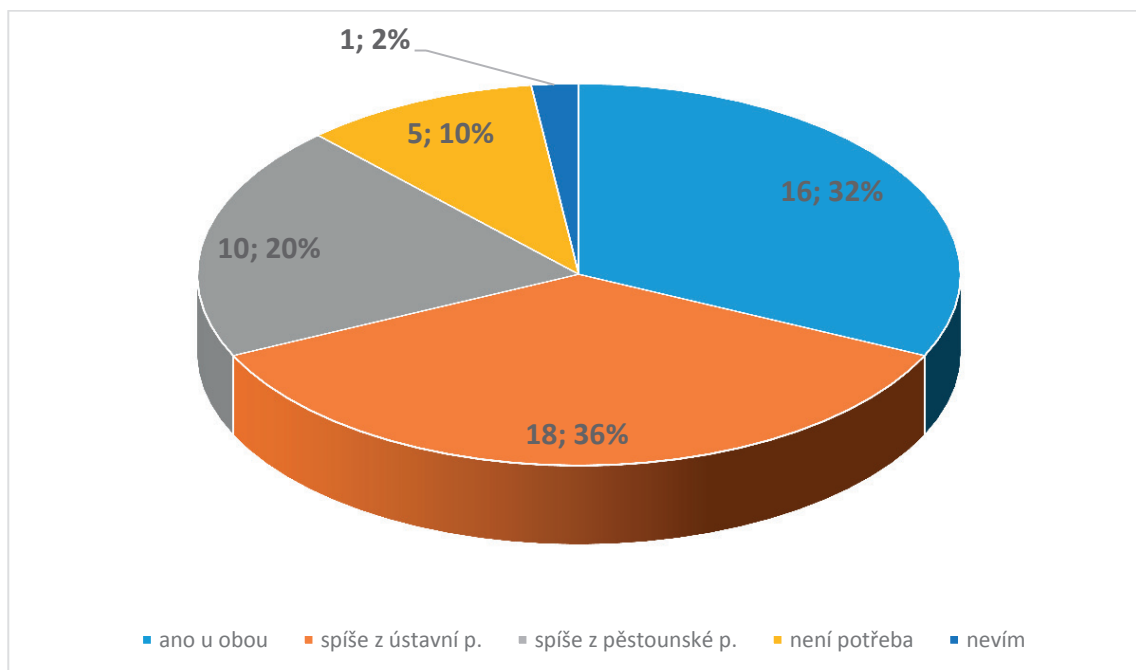

Graf 14. Které z dětí, je podle Vás lépe připraveno se osamostatnit po opuštění náhradní rodinné péče? Z celkového počtu 50 (100 %) respondentů se domnívá, že vyšší předpoklady samostatnosti mají ve 14 (28 %) případech děti z ústavní péče, 16 (32 %) děti z pěstounské péče, 5 (10 %) je u obou typů péče samostatnost stejná, 9 (18 %) u obou typů péče budou děti nesamostatné a 6 (12 %) respondentů neví.

Tabulka 14. Které z dětí, je podle Vás lépe připraveno se osamostatnit po opuštění náhradní rodinné péče?

	ni	fi
Dítě z ústavní péče	14	28,00%
Dítě z pěstounské péče	16	32,00%
U obou stejná samostatnost	5	10,00%
U obou stejná nesamostatnost	9	18,00%
Nevím	6	12,00%
N	50	100,00%

Myslíte si, že je potřebná následná péče pro děti, které opouští z ústavní či pěstounskou péči?

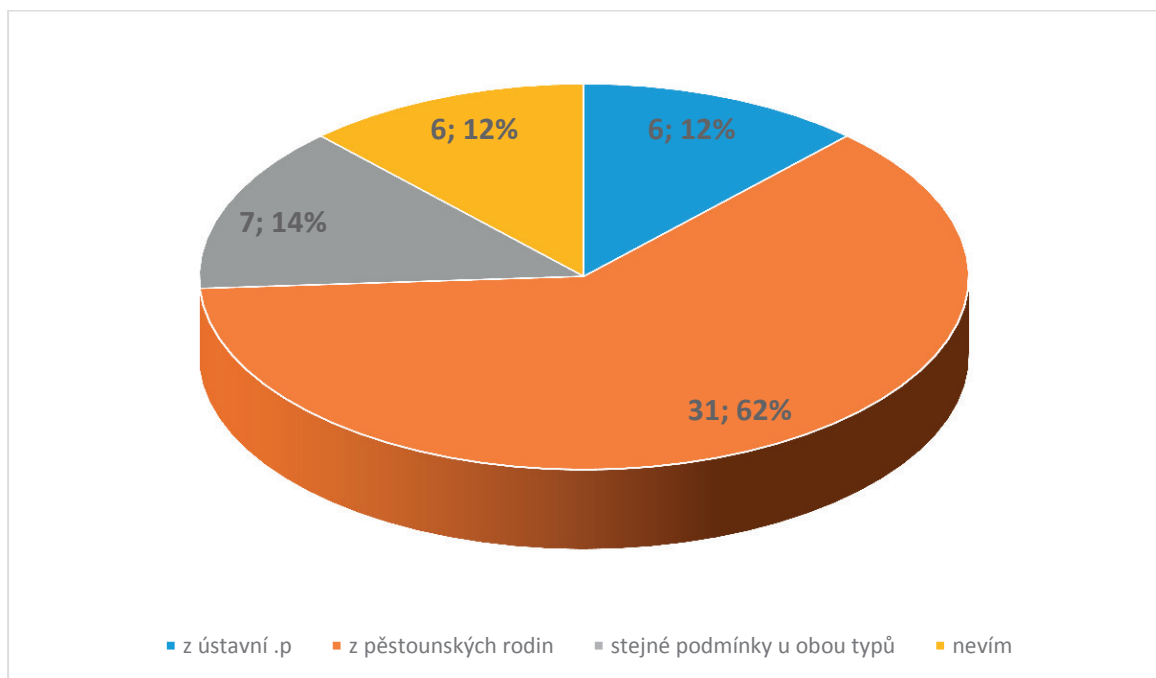

Graf 15. Myslíte si, že je potřebná následná péče pro děti, které opouští z ústavní či pěstounskou péči? Z celkového počtu 50 (100 %) respondentů se domnívá, že v 16 (32 %) ano u obou, 18 (36 %) se domnívá spíše u dětí z ústavní péče, 10 (20 %) se domnívá spíše u dětí z pěstounské péče, 5 (10 %) respondentů se domnívá, že není nutná další péče a 1 (2 %) zvolilo variantu jiná.

Tabulka 15. Myslíte si, že je potřebná následná péče pro děti, které opouští z ústavní či pěstounskou péči?

	ni	fi
Ano u obou	16	32,00%
Spíše děti z ústavní péče	18	36,00%
Spíš děti z pěstounské péče	10	20,00%
Není potřebná ani u jednoho typu	5	10,00%
Jiná	1	2,00%
N	50	100,00%

Které z dětí, má k dispozici lepší a kvalitní podmínky pro život?

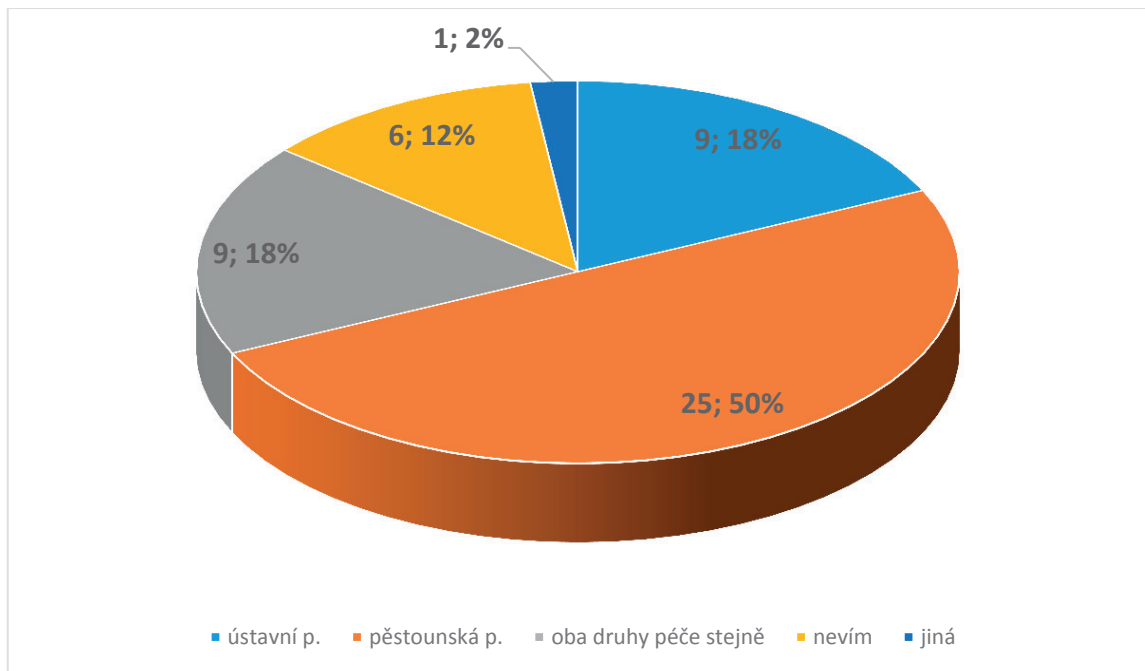

Graf 16. Které z dětí, má k dispozici lepší a kvalitní podmínky pro život? Z celkového počtu 50 (100 %) respondentů, se 6 (12 %) respondentů domnívá, že se jedná o děti z ústavního zařízení, 21 (62 %) děti z pěstounských rodin, 7 (14 %) stejně kvalitní podmínky mají děti z obou typů péče a 6 (12 %) neví.

Tabulka 16. Které z dětí, má k dispozici lepší a kvalitní podmínky pro život?

	ni	fi
Z ústavního zařízení	6	12,00%
Z pěstounských rodin	31	62,00%
Stejně podmínky u obou typů	7	14,00%
Nevím	6	12,00%
N	50	100,00%

Která z forem náhradní rodinné péče zaručuje kvalitnější náplň volného času?

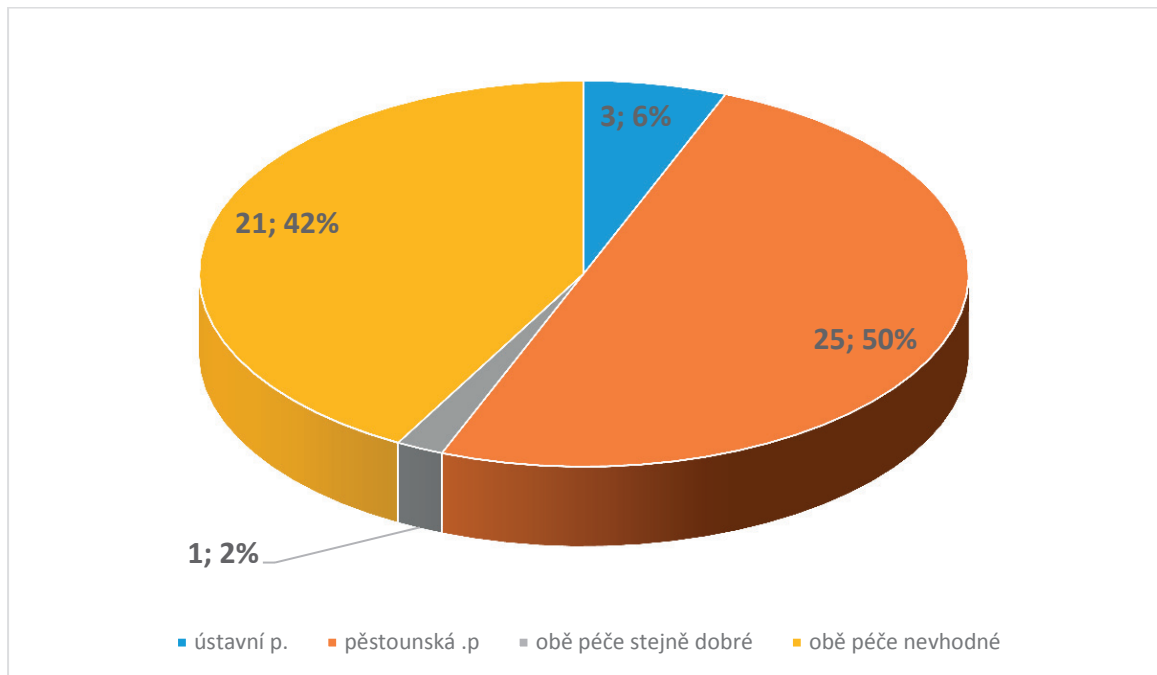

Graf 17. Která z forem náhradní rodinné péče zaručuje kvalitnější náplň volného času? Z celkového počtu 50 (100 %) respondentů tvrdí v 9 (18 %) ústavní péče, 25 (50 %) pěstounská péče, 9 (18 %) oba druhy péče má stejný vliv, 6 (12 %) neví a 1 (2 %) volilo variantu jiná.

Tabulka 17. Která z forem náhradní rodinné péče zaručuje kvalitnější náplň volného času?

	ni	fi
Ústavní péče	9	18,00%
Pěstounská péče	25	50,00%
Oba druhy péče stejně	9	18,00%
Nevím	6	12,00%
Jiná	1	2,00%
N	50	100,00%

Děti z jaké formy péče budou lépe připraveni na rodičovskou roli?

Graf 18. Děti z jaké formy péče budou lépe připraveni na rodičovskou roli? Z celkového počtu 50 (100 %) respondentů se domnívá, že se jedná v 3 (6 %) případech o ústavní péči, 25 (50 %) pěstounská péče, 1 (2 %) oba typy péče mají stejně dobré vyhlídky a 21 (42 %) respondentů se domnívá, že oba typy péče jsou nevhodné.

Tabulka 18. Děti z jaké formy péče budou lépe připraveni na rodičovskou roli?

	ni	fi
Z ústavní péče	3	6,00%
U pěstounská péče	25	50,00%
Z obou stejně dobře	1	2,00%
Z obou nedostatečně	21	42,00%
N	50	100,00%

H1 Předpokládám, že má alespoň 44 % respondentů osobní zkušenost s pěstounskou péčí či ústavní výchovou.

Z mého výzkumu vyplývá, že se 48 % respondentů setkalo s někým z pěstounské nebo ústavní péče. Hypotéza se tedy potvrdila.

H2 Předpokládám, že podle 90 % veřejnosti je náhradní rodinná péče lepší než ústavní péče.

K mému překvapení by v případě nutnosti výběru zvolilo pro své dítě pěstounskou péči pouze 68 % dotazovaných. Tato hypotéza se tudíž nepotvrdila.

Diskuse

Téma bakalářské práce Pro a proti ústavní výchovy a pěstounské péče a její vliv na jejich následné sociální vztahy jsem si vybrala, jelikož je to v současné době velmi často řešená problematika. Praktická část je zaměřena na kvantitativní výzkumné šetření, kde se snažím prostřednictvím dotazníku zjistit, zda má pěstounská či ústavní péče vliv na vzdělávání dětí a jejich začlenění do života, zda mají tyto formy náhradní rodinné péče vliv na dosažení nejvyššího vzdělání a jaký má vliv náhradní rodinná péče na kvalitní a hodnotný život dětí.

S pojmem pěstounská péče a ústavní péče se setkalo velké množství respondentů. Je pravdou, že v současné době dochází k rozvoji pěstounské péče a problematika se dostává do povědomí občanů. Média nás informují o možnostech jak osvojení tak pěstounské péči a z mého pohledu jsou tyto možnosti dostupnější než v minulosti. Pokud bych přihlédla i k výsledkům Marcely Novákové⁸⁵, je jasné, že média veřejnost informují o náhradní rodinné péči celkem často, a tak je logicky veřejnost celkem informovaná alespoň v určité míře.

S osobní zkušeností s těmito formami NRP je to již slabší. Faktem je, že se málokdo dostane do kontaktu s dětmi z náhradní rodinné péče, pokud někdo z okolí nepřijal do rodiny dítě do pěstounské péče nebo osvojení. Děti z ústavní péče se většinou pohybují v okolí ústavu nebo docházejí do školy. Nelze říct, že pokud ve městě potkáme děti, že ihned dokážeme říct, že je v ústavní péči. Domnívám se, že by tyto děti měli být začleněny do kolektivu ostatních dětí bez rozdílu, kde vyrůstají. Pokud výsledky srovnám s výsledky

⁸⁵ NOVÁKOVÁ, Marcela. *Veřejné povědomí obyvatel Brna o náhradní péči o dítě*. Brno, 2016. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Dostupné z.: http://is.muni.cz/th/426024/ff_b/Bakalarska_prace_Novakova.txt

výzkumu Ondřeje Ptáčka, má veřejnost ještě o něco častější zkušenost, a to 44%.⁸⁶ Mé výsledky mohou být zkrácené malým vzorkem dotazovaných.

Další otázkou k zamyšlení je, pro jakou formu náhradní péče by se respondenti rozhodli, pokud by se ocitli v situaci, kdy by neměli jiné východisko a museli by se rozhodnout. K mému překvapení nebyly odpovědi stoprocentní. Jak ukazuje i výzkum Jany Holé,⁸⁷ stále se najdou lidé, kteří berou ústavní péči kladně a chápou, že je pro některé děti důležitá.

Otázkou je zda dítě z pěstounské péče bude mít lepší školní výsledky než dítě z ústavní péče. Nemyslím si, že školní výsledky z velké většiny ovlivní to, kde je dítě vychovááno. Podle výzkumu Radka Ptáčka⁸⁸ ale vyplývá, že prostředí, kde dítě vyrůstá má velký vliv na jeho vývoj, tudíž i posléze na jeho schopnost vzdělávat se. Jestliže si veřejnost myslí, že má dítě z pěstounské péče dispozice k lepším výsledkům, než děti z péče ústavní, má podle R. Ptáčka pravdu.

Spousta lidí má stále předsudky o dětech z ústavů nebo pěstounských rodin, že z nich vyrostou problémové děti nebo lidé, kteří budou alkoholicí nebo drogově závislí. Tato domněnka je částečně pravdivá. Děti z náhradní rodinné péče mají skutečně větší sklony k patologickému jednání. Není to však zcela způsobeno formou náhradní rodinné péče, jako faktem, odkud děti do náhradní péče přicházejí. Valná většina těchto dětí se do náhradní rodinné péče dostává z nefungujících rodin. Podle výzkumu MPSV je úroveň vzdělanosti biologických rodičů těchto dětí nižší. I podle výzkumu Hany Ježkové⁸⁹ si více jak polovina respondentů myslí, že hlavní vliv na problémové chování dětí v NRP má dědičnost, nikoliv sama forma péče. Z téhož výzkumu bylo ale také patrné, že se zlomek respondentů domnívá, že problémy dětí z NRP mohou plynout z nepřijetí okolím. Část veřejnosti tak počítá s určitými předsudky vůči těmto dětem.

Otázkou je jak se takové dítě začlení do pracovního procesu. Domnívám se, že pokud na pracovišti budou zaměstnanci s předsudky a budou dávat takovému člověku najevo to, že jím pohrdají nebo mu budou dávat najevo, že je neschopný, bude tato adaptace náročnější. Záleží na kolektivu, ale to musím podotknout, že i lidé, kteří vyrůstali v biologických

⁸⁶ Ref. PTÁČEK, Radek, Hana KUŽELOVÁ a Libuše ČELEDOVÁ, 2011

⁸⁷ HOLÁ, Jana. *Náhradní rodinná péče v kontextu legislativních změn*. Zlín, 2013. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií.

⁸⁸ Ref. *Vzdělání pomáhá snižovat kriminalitu chovanců dětských domovů*

⁸⁹ JEŽOVÁ, Hana. *Úskalí náhradní rodinné péče z pohledu pěstounských rodin a veřejnosti* [online]. Zlín, 2014 [cit. 2016-06-06]. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií. Vedoucí práce Mgr. Petr Sýkora, Ph.D. Dostupné z: <<http://theses.cz/id/xnnz7q/>>.

rodinách, mají podobné problémy, protože se vždy potkáte s lidmi, kteří Vám dají najevo pohrdání. Záleží na tom, jak je takový člověk citově vyzrálý a odolný.

Většina dětí z ústavní péče je samostatných, jsou zvyklé si pomoci sami, protože nejsou jediní a vychovatel musí svou péči a čas rozdělit mezi více dětí najednou.

V pěstounské péči, se rodina věnuje dítěti, snaží se mu ulehčit vstup do života a též nahradit to, o co přišel dejme tomu v ústavní péči.

Dovrší-li dítě z náhradní rodinné péče 18 rok a nepřipravuje se na škole na budoucí výkon povolání, dochází k ukončení jak ústavní tak pěstounské péče. Předpokládám, že za dobu co děti vyrůstali ať v ústavech nebo pěstounských rodinách, získali tam pevné vazby, které budou přetrvávat a 18 rokem neskončí.

ZÁVĚR

V dnešní době máme několik forem náhradní rodinné péče a to ústavní péči, a péči pěstounskou. Pěstounská péče je pro děti v mnoha ohledech lepší, neboť více připomíná výchovu v biologických rodinách. Ústavní výchova je bohužel podle výsledků výzkumů o poznání horší, ale má i své kladné stránky. Důležitým faktem, který nesmíme opomíjet, je to, že děti do náhradní rodinné péče nepřicházejí z funkčních a bezproblémových rodin. Zpravidla se již před příchodem do NRP potýkali s výchovnými nedostatky, kriminálním jednáním či patologickým chováním ze strany rodičů, a tak je jejich vývoj ovlivněn již od raného dětství tímto směrem. Nelze tak striktně říci, že největší podíl na jejich vývoji má právě náhradní rodinná péče.

Praktická část této bakalářské práce se zaměřila na pohled veřejnosti na problematiku ústavní a pěstounské péče, kdy jsem se snažila zjistit jak je vnímána respondenty a jaký mají pohled na děti z ústavní, ale i pěstounské péče. Když zhodnotím výzkum jako celek, respondenti upřednostňují pěstounskou péči a též děti vyrůstající v pěstounských rodinách mají dle respondentů kladné předpoklady pro další život. Z mého výzkumu vyplývá, že se názor respondentů vcelku shoduje s realitou podloženou odborníky. Z mého pohledu, by měla být veřejnost blíže seznámena s problematikou ústavní péče. I přesto, že se povědomí dotazované veřejnosti celkem shoduje s realitou, neznamená to, že je jejich mínění podloženo skutečnými fakty. Samotné děti neovlivní, v jakém typu náhradní péče budou vyrůstat, a my jako dospělý jedinci jim neusnadníme život, pokud je budeme „všechny házet do jednoho pytle“ a nedáme jim možnost ukázat svou osobnost a jedinečnost. Samozřejmě, že pěstounská péče je pro dítě velmi přínosná, věnují se mu pěstouni jako by se jednalo o vlastní dítě a má též ve mnoha směrech život jednodušší.

Jako hlavní cíl práce jsem si stanovila, zjistit názor veřejnosti na problematiku náhradní rodinné péče. I přes velmi malý vzorek veřejnosti jsem dosáhla podobných výsledků, jako v jiných výzkumech v rámci jiných diplomových prací či odborníků.

Závěrem bych ráda podotkla, že výzkumné šetření zobrazuje odpovědi jen malého procenta široké veřejnosti. Z výzkumu vyplývá, že většina veřejnosti považuje pěstounskou péči za lepší formu náhradní rodinné výchovy. Každý z nás má možnost podat pomocnou ruku dětem, které se ocitli v situaci, kam se nedostali vlastní vinou ať v ústavní nebo pěstounské péči. Ještě větší medializace vlivu ústavní výchovy a pěstounské péče na děti v ní vyrůstající by mohla napomoci k tomu, aby se více rodin rozhodlo pomoci a zapojit se do pěstounské péče.

KNIŽNÍ ZDROJE:

BUBLEOVÁ, Věduna; BENEŠOVÁ, Lucie. Hledáme nové rodiče. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2001. 24 s.

BUBLEOVÁ, V. *Historický vývoj péče o opuštěné děti*. Náhradní rodinná péče, 2000, č. 1, s. 46.

BUBLEOVÁ, Věduna, Ondřej NOVÁK, Marie M. VÁGNEROVÁ, Jan PALEČEK, Olga ŠMÍDOVÁ-MATOUŠKOVÁ a Filip VYSKOČIL. *Výzkum praxe náhradní rodinné péče v České republice a zkušenost aktérů s touto praxí* [online]. In.: Praha, 2014 [cit. 2016-06-04]. Dostupné z: <http://www.nadacesirius.cz/soubory/ke-stazeni/Monografie.pdf>

ČECHOVÁ, Jitka. *Profesionální rodičovství jako alternativa ústavní péče z pohledu veřejnosti*. Zlín, 2014. bakalářská práce (Bc.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií

ČERNOUŠEK, Michal. *Šílenství v zrcadle dějin: Pojednání pro inteligentní čtenáře*. Praha: Grada, 1994. ISBN 80-7169-086-4.

HÁJEK, Karel Boromejský. *Dítě v ústavě*. V Praze: Melantrich, 1923, s. 15

HALÍŘOVÁ, Martina. *Sociální patologie a ochrana dětství v Čechách od dob osvícenství do roku 1914: disciplinace jako součást ochrany dětství*. Vyd. 1. Pardubice: Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická, 2012. ISBN 978-80-7395-486-4, s. 157

HARTL, P., HARTLOVÁ, H. (2000). *Psychologický slovník*. Praha: Portál, str. 512

HOLÁ, Jana. *Náhradní rodinná péče v kontextu legislativních změn*. Zlín, 2013. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií.

JEŽOVÁ, Hana. *Úskalí náhradní rodinné péče z pohledu pěstounských rodin a veřejnosti* [online]. Zlín, 2014 [cit. 2016-06-06]. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií. Vedoucí práce Mgr. Petr Sýkora, Ph.D. Dostupné z: <http://theses.cz/id/xnnz7q/>.

LANGMEIER, J., MATĚJČEK, Z. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1983-5

MATĚJČEK, Z., BUBLEOVÁ, V., KOVAŘÍK, J. *Pozdní následky psychické deprivace a subdeprivace*. Praha: Psychiatrické centrum Praha, 1997, s. 38.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. s 34-35. ISBN 80-04-25236-2

MATĚJČEK, Zdeněk a kol. *Náhradní rodinná péče: Průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. s 45. ISBN 80-7178-304-8

- MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce: Přepřacované vydání*. 2. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-368-0.
- MATOUŠEK, Oldřich. Ústavní péče. Vyd. 2. přeprac. a rozš. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. s. 26, Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-76-1.
- MUHLPACHR, Pavel. *Vývoj ústavní péče: (filosoficko-historický pohled)*. Brno: Masarykova univerzita, 2001. ISBN 80-210-2512-3.
- NOVÁKOVÁ, Marcela. *Veřejné povědomí obyvatel Brna o náhradní péči o dítě*. Brno, 2016. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Dostupné z.:
http://is.muni.cz/th/426024/ff_b/Bakalarska_prace_Novakova.txt
- Právo na dětství. Vývoj dětí v náhradních formách péče. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2001. ISBN 978-80-7421-040-2
- PTÁČEK, Radek. *Vliv náhradních forem péče na život a vývoj dítěte* [online]. In.: Psychiatrická klinika 1. LF UK a VFN [cit. 2016-06-02]. Dostupné z:
http://www.mpsv.cz/files/clanky/13159/vliv_nahrad.pdf
- PTÁČEK, Radek, Hana KUŽELOVÁ a Libuše ČELEDVÁ. *Vývoj dětí v náhradních formách péče* [online]. ČR, 2011 [cit. 2016-06-04]. ISBN 978-80-7421-040-2. Dostupné z:
http://www.mpsv.cz/files/clanky/13150/nahradni_pece.pdf
- SEKOT, Aleš. *Sociologie v kostce*. 1. vyd. Brno: Paido, 2004. s. 201. ISBN 80-7315-077-8
- SMUTKOVÁ, Lucie. *Sociální práce s rodinou*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. s. 47. ISBN 978-80-7041-069-1
- ŠVANCAR, Zdeněk a Jana BURIÁNOVÁ. *Speciálně pedagogické problémy ústavní a ochranné výchovy*. 1.vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988, s. 161
- ŠKOVIERA, A. Nové dilemy profesionálních rodin. In: *Problémy současné rodiny a náhradní rodinná péče: sborník příspěvků z mezinárodní konference*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, Ústav pedagogiky a sociálních studií, 2009, s. 131-136. ISBN 978-80-7399-8
- TRUBAČOVÁ, K. *Reforma systému péče o ohrožené děti a novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí*. In: Aktuální otázky péče o děti separované od rodičů. Brno: Triada, Poradenské centrum, o. s., 2011, s. 11-21. ISBN 978-80-260-1299-3.
- TŮMOVÁ, Olga. *Analýza postojů veřejnosti k náhradní rodinné péči*. Brno, 2009. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Věra VOJTOVÁ
- VÁGNEROVÁ, M. *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče o. s., 2012. ISBN 978-80-87455-14-2.

INTERNETOVÉ ZDROJE:

Fakta a mýty o pěstounské péči [online]. [cit. 2016-06-05]. Dostupné z:

<http://www.dobrarodina.cz/chci-byt-pestounem/126-fakta-a-myty-o-pestounstvie-stazeni>

KABÁTOVÁ, Šárka. *Češi ztrácí zájem o adopci. Oblíbili si pěstounství, zvláště to na přechodnou dobu* [online]. [cit. 2016-06-04]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/cesi-ztraci-zajem-o-adopci-kratkodobe-pestounstvi-je-financne-lakavejsi-1aw-/zpravy-domov.aspx?c=A140718_155147_ln_domov_sk

Mýty o náhradní rodinné péči II. [online]. [cit. 2016-06-05]. Dostupné z:

<http://www.latusprorodinu.cz/news/myty-o-nahradni-rodinne-peci-ii/>

Nalezinec u Apolináře. *Www.fnmotol.cz* [online]. Praha, 2012 [cit. 2016-05-31]. Dostupné z:

<http://www.fnmotol.cz/o-nas/historie-a-soucasnost/nalezinec-u-apolinare/>

Nejčastější omyly a mýty o dětech z dětských domovů [online]. [cit. 2016-06-05]. Dostupné z:

<http://www.everydaymagazin.cz/zdravi/27-vite-ze/1954-nejcastejsi-omyly-a-myty-o-detech-z-detskych-domovu>

Pěstounská péče: Názory veřejnosti a pěstounských rodin. *Rozum a Cit* [online]. Praha, 2005

[cit. 2016-06-06]. Dostupné z: [http://www.rozumacit.cz/zs/file_ostatni/Pestounska_pece-nazory_\(2005\).pdf](http://www.rozumacit.cz/zs/file_ostatni/Pestounska_pece-nazory_(2005).pdf)

System náhradní péče. *Www.sancedetem.cz* [online]. [cit. 2016-04-26]. Dostupné z:

<http://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/dite-mimo-vlastni-rodinu/system-nahradni-pece.shtml>

Výzkum: Děti z domovů nejsou připraveny na běžný život. *Aktualne.cz* [online]. 2015 [cit.

2016-06-03]. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/domaci/deti-z-detskych-domovu-nejsou-pripraveny-na-bezny-zivot/r~91f78d2c1a8e11e5a43f002590604f2e/>

Základní pojmy. *Adopce.com* [online]. 2010 [cit. 2016-05-25]. Dostupné z:

<http://www.adopce.com/informace/zakladni-pojmy/>